

Ἀρχιμ. Αἰμιλιανός Καζαντζίδης¹

Ὁ ἌΟΡΑΤΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ ΣΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΤΟΥ ἌΓ. ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ ΤΟΥ ἌΓΙΟΡΕΙΤΟΥ

Ὁ μόχθος γιά τήν πνευματική ἀριστεία σύμφωνα μέ τό
Συμβουλευτικό Ἐγχειρίδιο

Abstract: Emilianos Kazandzidis, *Invisible War in the Works of St Nikodemus Hagiorite (The Struggle for Spiritual Perfection according to the Manual for Spiritual Advises)*.

The present article reconstructs the specific monastic concept of the invisible war against the evil spirits of sin in the quest for perfection, according to St. Nicodemus Hagiorite.

Keywords: *Holy Mountain, Spirituality, Monasticism, Invisible War, Asceticism, Ascetic Practices*

Εὐχαριστῶ ἐκ βάθους καρδίας τόν Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη Βάρνας καί Βελίκι Πρεσλάβ κ. Ἰωάννη γιά τήν τιμητική στήν ἐλαχιστότητά μου καί εὐγενική πρόσκλησή του νά παραστῶ στίς ἐκδηλώσεις τῆς «Εβδομάδος Ὁρθοδόξου Βιβλίου» καί νά συμμετάσχω μέ εἰσήγηση στό Συνέδριο καί μέ ὁμιλία σ' αὐτόν τόν χῶρο, τόν ὁποῖο κατέκλυσε ἡ πνευματική δίψα τῶν ἐν Χριστῷ ἀδελφῶν, Ὁρθοδόξων χριστιανῶν αὐτῆς τῆς πόλεως.

Εὐχαριστῶ, ἐπίσης, τόν Σεβασμιώτατο ποιμενάρχη μας Μητροπολίτη Δημητριάδος κ. Ἰγνάτιο γιά τήν ἐνθάρρυνσή του καί τήν σχετική εὐλογία του νά λάβω μέρος ὡς ὁμιλητής στίς ἐκδηλώσεις τῆς «Εβδομάδος Ὁρθοδόξου Βιβλίου». Εὐχαριστῶ, ἐπίσης, ἐκ τῶν προτέρων ὅλους τούς ἀκροατές γιά τήν ὑπομονή πού θά ἐπιδείξουν νά ἀκούσουν αὐτή τήν ἀφι-

¹ Ὁμιλία τοῦ Ἀρχιμ. Αἰμιλιανοῦ Καζαντζίδη, Καθηγουμένου Ἱερᾶς Μονῆς Ἁγίου Παντελεήμονος Ἀγιάς, πού ἐκφωνήθηκε τό ἀπόγευμα τῆς Πέμπτης 11 Σεπτεμβρίου 2014 στή Βάρνα τῆς Βουλγαρίας στά πλαίσια τῶν ἐκδηλώσεων τῆς «Εβδομάδος Ὁρθοδόξου Βιβλίου», πού διοργάνωσε ἡ Ἱερά Μητρόπολις Βάρνας καί Βελίκι Πρεσλάβ (ὁ Σεβ. Μητροπολίτης κ. Ἰωάννης). Τό θέμα τῆς ὁμιλίας ἦταν: «Ὁ ἀόρατος πόλεμος στά βιβλία τοῦ ἁγίου Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτου. Ὁ μόχθος γιά τήν πνευματική ἀριστεία σύμφωνα μέ τό «Ἐγχειρίδιον Συμβουλευτικόν».

λόδοξη όμιλία.

Τό θέμα τής όμιλίας πού μου άνατέθηκε είναι άγιονικοδημικό: «Ο άόρατος πόλεμος στά βιβλία του άγιου Νικοδήμου του Άγιορείτου. Ό μόχθος γιά τήν πνευματική άριστεία σύμφωνα μέ τό «Συμβουλευτικό Έγχειρίδιο»» Στήν πραγματικότητα τό θέμα αυτό, τό τόσο σπουδαίο, συνιστά τήν όρθοπραξία, τό νά ζεί δηλαδή ό χριστιανός όρθά στή ζωή του, νά άγωνίζεται κατά τών ψεκτών μεταπτωτικών παθών πού θανατώνουν τήν ψυχή του καί δέν άφήνουν νά άνθίσει ή χαρά τής έν Χριστώ ζωής.

Η έποχή

Δέν θά μπορούσαμε νά άναφερθοϋμε σέ κάποια πτυχή από τό πλούσιο συγγραφικό έργο ή τήν ένθεη βιοτή του Άγιου Νικοδήμου του Άγιορείτου χωρίς νά προσδιορίσουμε, έστω σέ άδρές γραμμές καί σχεδόν τηλεγραφικά, τά κύρια χαρακτηριστικά τής έποχής πού έζησε, έποχής σκληρής δουλείας στόν όθωμανικό ζυγό γιά τούς Έλληνες καί γιά τούς λοιπούς Όρθοδόξους λαούς τών Βαλκανίων.

Η περίοδος τής Τουρκοκρατίας, όπως όνομάζεται ή πικρή δουλεία στόν όθωμανικό ζυγό τών Έλλήνων καί τών λοιπών Όρθοδόξων λαών τής Βαλκανικής Χερσονήσου, ήταν μία μακρά χρονική περίοδος πού κράτησε άλλοϋ 400 καί άλλοϋ μέχρι καί 500 χρόνια. Ήταν ή πιό έπικίνδυνη, ίσως, δοκιμασία στήν όποία εισήλθαν οι Όρθόδοξοι λαοί, δοκιμασία τών άντοχών τους στήν προσπάθεια νά διατηρήσουν τήν έθνική τους συνέχεια καί ταυτότητα. Τό ίδιο έπικίνδυνη ήταν ή περίοδος τής Τουρκοκρατίας καί γιά τήν καθ' ήμās Άνατολική Όρθόδοξη Έκκλησία, πού δοκίμασε τίς άντιστάσεις της στίς καταλυτικές έπιδράσεις τής μουσουλμανικής έξουσίας καί στά παράγωγα τής δουλείας, όπως ή άμάθεια, πού άπέιλησε τήν συνέχεια καί γνησιότητα τής άγιοπατερικής παραδόσεως καί έμφάνισε, ένίοτε, (ψευδώς) τήν νεκρωτική τυποποίηση τής θείας λατρείας ως ζωσα λατρεία.

Ό κοινωνικός, πνευματικός καί ήθικός βίος τών Έλλήνων (καί άναλογικά καί τών άλλων Όρθοδόξων λαών τής περιοχής) μέσα στό έρεβος τής τυραννίας καί ύποδουλώσεως στόν Όθωμανό κατακτητή, σχοινοβατεί άνάμεσα στό παλαιό καί τό νέο, άνάμεσα στή διαφύλαξη τής Παραδόσεως καί στήν άνατρεπτική νεωτερικότητα του Διαφωτισμοϋ, άνάμεσα στήν τραγωδία τών βίαιων έξισλαμισμών, τόν διά βίου ψυχικό διχασμό τών κρυπτοχριστιανών καί τήν μαρτυρία καί τό μαρτύριο του αίματος τών Νεομαρτύρων τής Έκκλησίας.

Τό όρθόδοξο έλληνικό γένος, καί όχι μόνο, «αίμορραγεϊ» άφενός

ἀπό τίς πρὸς τὴν Δύση μεταναστεύσεις, ἀφετέρου ἀπὸ τὸν προσηλυτισμὸ τῶν δυτικῶν μισσιοναρίων (παπικῶν καὶ προτεσταν-τῶν) καί, τὸ δεινότερον ὄλων, ἀπὸ τίς ὁμαδικές ἀλλαξοπιστίες, τὸ παιδομάζωμα καὶ τὸν γενιτσαρισμὸ.

Τὸ Γένος καὶ ἡ Ἐκκλησία, κατὰ τὸν ἄνισο αὐτὸν ἀγώνα, ἀνθίσταται μὲ διάφορους τρόπους: Μὲ τὴν συσπείρωση γύρω ἀπὸ τὴν ἐθναρχοῦσα Ἐκκλησία, τὴν ἐνίσχυση τοῦ κοινοτισμοῦ, τὴν ἀλληλοβοήθεια τῶν συντεχνιῶν, τίς γενναῖες εἰσφορές τῶν εὐκατάστατων στὴν Εὐρώπη ἐμπορων, τὴν ἴδρυση σχολείων διαφόρων βαθμίδων, τὴν ἔκδοση βιβλίων, τὴν ἱεροκηρυκτικὴ πανελλήνια δραστηριότητα φωτισμένων καὶ ἀγιασμένων κληρικῶν, ὅπως ὁ συντοπίτης μας ἀπὸ τὴν Ἁγία ἄγιος Συμεὼν ὁ μονοχίτων καὶ ἀνυπόδητος καὶ ὁ ἱερομάρτυς καὶ ἰσαπόστολος ἅγιος Κοσμάς ὁ Αἰτωλός, μὲ τὴν ποικίλη, ἐπίσης, δραστηριότητα τῶν λογίων, μὲ τὴν συνεχὴ λειτουργία τῶν Ἱερῶν Μονῶν, καὶ ἰδιαίτερα αὐτῶν τοῦ Ἁγίου Ὁρους, πού προσπαθοῦν νὰ διατηρήσουν τὴν γνησιότητα τῆς Ὁρθοδόξου πνευματικότητας. Τέλος, τὸ Γένος καὶ ἡ Ἐκκλησία ἀνθίστανται, μὲ τὴν θεόθεν ἐμφάνιση τοῦ νεοησυχαστικοῦ καὶ φιλοκαλικοῦ κινήματος τῶν ἱεροπρεπῶν Κολλυβάδων, ἐκλεκτὸ ἡγετικὸ τέκνο τῶν ὁποίων ἦταν καὶ ὁ ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης¹.

Καταγωγή-τάλαντα-φιλοπονία τοῦ ἁγίου

Ἐὰν ἀναφερθοῦμε τώρα σύντομα στὸν προικισμένο καὶ ἔνθεο βίο τοῦ ἁγίου Νικοδήμου ὁ Ἁγιορείτου. Ὁ κατὰ κόσμον Νικόλαος Καλλι-βούρτζης, γεννήθηκε στὴ Νάξο τὸ 1749 καὶ ἐκοιμήθη στὸ Ἅγιον Ὄρος τὸ 1809.

Ἦταν τὸ παιδί θαῦμα τῆς ἐποχῆς του. Προικισμένος μὲ τὸ τάλαντο τῆς ἀπέραντης μνήμης καὶ διαθέτοντας ἀσυνήθιστη γιὰ τὴν ἡλικία του κρίση, ἦθος καὶ θεοσέβεια, σπούδασε σὲ διαφόρων ἐπιπέδων σχολεῖα, ἀπὸ ὅπου καρπώθηκε γνώσεις καὶ μεθόδους πού θὰ τοῦ φανοῦν χρήσιμες κατὰ τὴν μετέπειτα πολυετὴ συγγραφικὴ καὶ ἐκδοτικὴ δραστηριοτήτά του στὸ Ἅγιον Ὄρος.

Ἡ πράγματι ἀπίστευτης χωριτικότητας μνήμη του τὸν βοήθησε νὰ μειῶνει τὸν χρόνο συγγραφῆς ἑνός βιβλίου καὶ νὰ διευρύνει συνεχῶς τοὺς ὀρίζοντες τῶν συγγραφικῶν του ἐπιδόσεων. Ἴσως τοῦτο, μαζί μὲ τὴν ἀκατάβλητη φιλοπονία του, πού μετουσιωνόταν σὲ ἀδιάκοπους νυχθήμε-

¹ Γὰ τὸν παραπάνω προβληματισμὸ βλ. Ἄρχιμ. Νικοδήμου Σκρέττα, *Ἡ θεία εὐχαριστία καὶ τὰ προνόμια τῆς Κυριακῆς κατὰ τὴ διδασκαλία τῶν Κολλυβάδων* (Διδακτορικὴ Διατριβή), ἔκδ. Π.Πουρναρᾶ, Θεσσαλονίκη 2006, Εἰσαγωγή, σ. 15-19.

ρους κόπους, νά ἐξηγεῖ καί τήν ἀπορία, πῶς μπόρεσε νά συγγράψει καί νά ἐκδόσει τέτοιας ποιότητας καί τόσα σέ ἀριθμό συγγράμματα, πολλά ἀπό ὅποια εἶναι ὀγκώδη¹.

Ὁ Εὐθύμιος ἔκθαμβος καί ἐκστασιασμένος ἀπό τήν φιλοπονία τοῦ Ἁγίου γράφει γιά τήν ἀρχή τῆς συγγραφικῆς του παραγωγῆς: «Καί μέ τοῦτον τόν τρόπον ἄρχισεν ὁ εὐλογημένος –μά τί ἄρχισε; ἀπορῶ, δέν ἤξεύρω τί νά εἰπῶ· νά εἰπῶ πνευματικούς ἀγῶνας ἢ ὑπερβολικούς κόπους τοῦ νοός καί τῆς σαρκός του; ὄχι μόνον αὐτά εἶναι, ὅπου εἶπα, ἀλλά καί ἄλλα, ὅπου δέν φθάνει ὁ νοῦς μου νά τά στοχασθῆ· – ἄρχισε, λέγω, ἀπό τήν «Φιλοκαλίαν»².

Δύο πράγματα, κατά τήν διάρκεια τοῦ ἡμερονυκτίου κυρίως ἔκαμνε ὁ Νικοδήμος, καί τά δύο ἔμπονα: τήν συγγραφή βιβλίων καί τήν ἀσκησι τῆς ἀδιάλειπτης καρδιακῆς προσευχῆς τοῦ Ἰησοῦ. Ὁ πνευματικός παραδελφός του καί κύριος βιογράφος του Εὐθύμιος ἱερομόναχος, πού γνώριζε ἀπό κοντά τήν βιοτή τοῦ ἁγίου, μᾶς λέγει: «... ὅλας τὰς ὥρας τοῦ ἡμερονυκτίου εἰς τούτας τὰς δύο ἐργασίας τὰς εἶχεν ἀφιερωμένας, ἢ νά ἐξηγήσῃ κανένα νόημα τῆς θείας Γραφῆς ἢ νά κλίνη τήν κεφαλὴν του εἰς τό ἀριστερόν μέρος τοῦ στήθους του καί νά βάνῃ τόν νοῦν του μέσα εἰς τήν καρδίαν καί νά φωνάζῃ νοερῶς τό «Κύριε Ἰησοῦ, ἐλέησόν με»³.

Διδάσκαλος τῆς Ἐκκλησίας

Ὁ προαναφερθεῖς ἱερομόναχος Εὐθύμιος, καθὼς φθάνει νά ἀφηγη-

¹Ὁ βιογράφος του μοναχὸς Ὀνούφριος Ἰβηρίτης, σύγχρονος τοῦ Ἁγίου σημειώνει γιά τήν ἀπεραντοσύνη τῆς μνήμης του: «Εἰς τοσοῦτον δέ ἤλασε μνήμης, ὥστε καί ὅλα κεφάλαια ἀπεστομάτιζε τῆς Γραφῆς, ρητῶν ἐδάφια τε καί σελίδας καί πλείστας μαρτυρίας καί γνώμας Πατέρων, ὧν καί τοὺς τόπους τῶν λόγων καί τόμων ἀνεπισφαλῶς ἐκ μνήμης ἐγίνωσκε» (Βλ. τόν βίο τοῦ Ὀνουφρίου στό ἔργο τοῦ Ἁγίου, *Ἑρμηνεία εἰς τὰς 14 Ἐπιστολάς τοῦ Ἁγίου Ἀποστόλου Παύλου*, τόμ. Α', Βενετίας 1819, σελ. ια'-ιβ'). Γιά τό ἴδιο θέμα γράφει καί ὁ βιογράφος του Εὐθύμιος: «...βλέποντας καθένας τὰ βιβλία του καταλαμβάνει καί τήν προθυμίαν του καί τήν ἀγχίνοϊαν τοῦ νοός του, μέ τήν ὅποιαν τὸν ἐπλούτισεν ὁ Θεός. Τόσον ὅπου ὅ,τι βιβλίον ἀνέγνωθε κάθε ἐπιστήμης ἢ λόγον ἤκουεν ἄξιον μαθήσεως, τὸν ἐσφράγιζεν εἰς τό κρανίον του· τό ὅποιον ἀληθινά ἦτον ὡσάν ἓνα θησαυροφυλάκιον, καί εἰς καιρὸν τὸν ἀρμόζοντα τὸν ἐβλέπαμεν ὅπου τὰ ἐξεκένωνε» (Βλ. Ἱερομ. Εὐθυμίου, *Ὁ Πρωτότυπος βίος τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτου*, Ἐπιμέλ. Ἁγιορ. Μοναχοῦ Νικοδήμου Μπιλαλή, ἔκδ. 10^η, Ἀθῆναι 2000, σ. 6)].

² Βλ. Ἱερομ. Εὐθυμίου, *Ὁ Πρωτότυπος βίος τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτου*, Ἐπιμέλ. Ἁγιορ. Μοναχοῦ Νικοδήμου Μπιλαλή, ἔκδ. 10^η, Ἀθῆναι 2000, σελ. 8.

³ Αὐτόθι, σ. 15).

θειήν σοβαρή ασθένειά του αγίου αφήνει να βγει ο πόνος της ψυχής του για τον επικείμενο θάνατο του πνευματικού παραδελφού του, πού συμβαίνει, όπως σημειώνει, τη στιγμή που τό Γένος των Ὁρθοδόξων βρήκε στό πρόσωπο καί στίς συγγραφές του τόν απλανή φωστήρα καί ὁδηγό του. Ἡ λύπη του, δηλαδή, γιά τόν επικείμενο θάνατό του αγίου δέν εἶχε προσωπικό χαρακτήρα, ἀλλά ἐκκλησιαστικό, ἦταν ἀπώλεια γιά ὀλόκληρη τήν Ἐκκλησία. Γράφει ὁ Εὐθύμιος: «*Ἄχ, καί πῶς νά γράψω...χωρίς δάκρυα τοιοῦτον λυπηρόν μήνυμα! Ὅσον ἄρχισε τὸ πτωχὸν Γένος μας νά καυχᾶται καί νά δοξάζῃ τὸν Θεὸν ὅπου τοῦ ἐχάρισε τοιοῦτον απλανῆ φωστήρα εἰς τοιοῦτον δυστυχημένον καιρὸν... καί τοιοῦτον ὁδηγὸν τῶν πλανωμένων καί παραμυθίαν τῶν θλιβομένων. Ναί, τὸν ὁμολογῶ τοιοῦτον, ὃχι μόνον ἀπὸ τὰ βιβλία του, ὅπου ἐφώτισε καί ἕως τέλος ἔχει νά φωτίζῃ ὅλην τὴν Ὁρθόδοξον τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν*»¹.

Ὁ Εὐθύμιος ἦταν πεπεισμένος ὅτι ὁ ἀγαπητός παραδελφός του μοναχὸς Νικοδήμος Ἀγιορείτης εἶχε ἀναδειχθεῖ στήν ἐποχή του διδάσκαλος καί φωστήρας τῆς Ἐκκλησίας².

Καθὼς ἡ υἰγεία τοῦ αγίου συνεχῶς ὑφίστατο ἐπιδείνωση, ξεμερώνοντας 14 Ἰουλίου τοῦ 1809 σ' ἓνα ἀπέριττο Κελλί τῶν Καρυῶν τοῦ Ἁγίου Ὅρους, στό Κελλί τῶν Σκουρταίων, ἄφηγε τήν τελευταία του πνοή. Ὁ Εὐθύμιος ἔχει καί ἐδῶ τόν δικό του τρόπο νά μᾶς τό ἀναγγεῖλει: «*ἀνατέλλοντος τοῦ αἰσθητοῦ ἡλίου εἰς τὴν γῆν ἐβασίλευσεν ὁ νοητὸς ἡλιος τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ ἔλειπεν ὁ στῦλος ὁ ὁδηγῶν τὸν νέον Ἰσραὴλ εἰς τὴν εὐσέβειαν...Ἀλλὰ αἱ ἀκτίνες τῶν διδαχῶν αὐτοῦ...μᾶς φωτίζουν καί ἔχουν νά φωτίζουν τὴν Ἐκκλησίαν*»³.

Ἰδιαίτερα αὐτὴ ἡ ἀκροτελεύτια φράση τοῦ Εὐθυμίου, ὅτι οἱ ἀκτίνες τῶν διδαχῶν τοῦ αγίου Νικοδήμου θά φωτίζουν καί στό μέλλον τήν Ἐκκλησία, ἦταν μία ἐσωτερικὴ προαίσθηση καί βεβαιότητα γιά τόν Εὐθύμιο καί γιά τοὺς Κολλυβάδες πατέρες. Ὁ χρόνος, βέβαια, πού ἐπαληθεύει ἢ διαψεύδει ὅσα προὑπολογίζουμε καί προλέγουμε, δέν διέψευσε τὰ ὅσα προαισθάνονταν καί προέβλεπαν οἱ Κολλυβάδες ὅτι θά συμβοῦν στό μέλλον σχετικὰ μέ τὰ θεοφώτιστα συγγράμματα τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου.

Ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Παροναξίας κ. Καλλίνικος, ὡς πα-

¹ Αὐτόθι, σ. 14.

² Αὐτόθι, σ. 4, ὅπου γράφει: «...τοῦ ἐν μακαρία τῇ λήξει γενομένου ὀσιολογιωτάτου Νικοδήμου, τοῦ κοινου διδασκάλου καί φωστήρος γενομένου τῆς ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς γενεᾷ...»

³ Αὐτόθι, σ. 14.

τριώτης του αγίου στην καταγωγή και ως ποιμενάρχης σήμερα του τόπου που τον γέννησε, σχολιάζοντας αυτό το σημείο από τον Εύθυμιο, σημειώνει πρό εξαετίας πολύ εύστοχα: «*Πέρασαν 200 χρόνια από τότε. Δύο αιώνες από την ένθεη κοίμηση του Αγίου Νικοδήμου του Αγιορείτου, «του εκ Ναξίας». Ο χρόνος δὲν διέψευσε τις παραπάνω διαπιστώσεις και προβλέψεις του βιογράφου του Εύθυμιου· αντίθετα, τις απέδειξε, «πολυμερῶς και πολυτρόπως», ἀληθέστατες. Ἡ Ἐκκλησία του Χριστοῦ πανορθοδόξως καυχᾶται για τὸν «ρακενδύτη» Νικόδημο και τρέφει τὰ τέκνα της, κληρικούς, μοναχούς και λαϊκούς, με τούς εὐχυμούς καρπούς τῶν ψυχοφελῶν συγγραμμάτων του και τὰ ποικίλα κατορθώματα του ἔνθεου βίου του»¹.*

Τό γεγονός ὅτι ὁ Νικόδημος ἀναδείχθηκε διδάσκαλος τῆς Ἐκκλησίας μέ τὰ ψυχοφελῆ συγγράμματά του τό ἐπισημαίνει και ἡ πρό ἐξηκονταετίας σχεδόν Πράξη (1717/31-5-1955) Διακηρύξεως τῆς ἀγιότητάς του (Ἁγιοκατατάξεώς του) ἀπό τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο, στήν ὁποία μεταξύ ἄλλων ἀναφέρεται: «...*Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης, ὁσιότητι μέν και ἀγιότητι βίου τύπον τοῦ κατά Χριστόν πολιτεύματος και ζῶσαν ἀρετῆς εἰκόνα, ποικίλοις δ' ὀρθοδόξοις και ψυχοφελέσι συγγράμμασι διδάσκαλον τῆς Ἐκκλησίας και τοῦ Χριστεπωνύμου πληρώματος ἑαυτόν παραστήσας και ἀναδείξας...*»².

Τό ἔργο τοῦ Ἁγίου εἶχε σχέση μέ τήν ἀγιότητά του, μέ τό ὅτι βίωνε μέ τόν πλέον γνήσιο τρόπο τήν ἐν Χριστῷ ζωή και ἦταν φορέας τῶν πλέον ὑψηλῶν ἀγιοπνευματικῶν ἐμπειριῶν. Τό πληθωρικό και ὑψηλῆς ποιότητας συγγραφικό του ἔργο, πού εἶχε καθαρά πνευματικό και ἐκκλησιαστικό χαρακτήρα, γινόταν ἀπό ὑπακοή στους πνευματικούς του πατέρες, ὅπως λόγου χάρι στον γενάρχη τοῦ Φιλοκαλισμοῦ, ἅγιο Μακάριο πρῶην μητροπολίτη Κορίνθου, στήν προτροπή τοῦ ὁποίου για ἐκδοτική συνεργασία μέ τόν Νικόδημο ὀφείλεται ἡ ἐκδοση ἀρκετῶν ἀπό τὰ συγγράμματα πού συνέγραψε ἢ ἐπιμελήθηκε ἢ ἐπεξεργάσθηκε («ἐκαλλώπισεν και ἐδιόρθωσεν») ἢ ἐκ χειρογράφων ἀντέγραψε και ἐξέδωσε.

Ὁ σκοπός τῶν πολύμοχθων συγγραφικῶν του ἐνασχολήσεων δὲν εἶχε σχέση μέ τίποτε ἐπίγειο και ἐμπαθές (λόγου χάρι φιλοδοξία νά προ-

¹ Στό Σημείωμα Ἐκδότῃ τῆς πανομοιότυπης μέ τήν πρώτη (τοῦ 1819) ἐκδόσεως τοῦ Ἁγιοονικοδημικοῦ ἔργου «ΟΜΟΛΟΓΙΑ ΠΙΣΤΕΩΣ», ἐπιμέλ. ἀρχιμ. Αἰμιλιανοῦ Καζαντζίδη, Νάξος 2009.

² Ὀλόκληρη τήν Πράξη βλ. στό Μοναχοῦ Θεοκλήτου Διονυσιάτου, Ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης, ὁ βίος και τὰ ἔργα του, ἔκδ. Αστῆρ Ἀλ. και Ε. Παπαδημητρίου, Ἀθήνα 1959, πρὶν ἀπό τόν Πρόλογο.

βληθῆ ὡς συγγραφέας, ἐπιμελητῆς καὶ ἄλλα), ἀλλὰ μέ τὴν οὐσία τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς, τὴν διπλὴ ἀγάπη. Ὅλος ὁ νυχθήμερος συγγραφικὸς καὶ ἐκδοτικὸς μόχθος τοῦ ἐπὶ 34 χρόνια στό Ἅγιον Ὅρος γινόταν γιὰ τὴν Ἐκκλησία, γιὰ τὰ μέλη τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ, ἢ ὅπως ἔγραφε στὴν σελίδα τίτλου τοῦ κάθε βιβλίου του: *«Εἰς κοινήν ἀπάντων τῶν Ὁρθοδόξων ὠφέλειαν»*¹.

Φρονοῦμε ὅτι ἐάν δέν εἶχε φθάσει σέ ἀγιότητα, καὶ δέ εἶχε ἀποκτήσει τὴν διπλὴ ἀγάπη, δέν θά εἶχε τό ἰσχυρό αὐτό κίνητρο πού χρειάζοταν γιὰ νά καταβάλει τόν ἀπίστευτο αὐτό συγγραφικὸ μόχθο.

Πνευματοφόρος Θεολόγος

Ὁ κοιμηθεὶς ἤδη ἀπὸ πενταετίας Γέρων Θεόκλητος Διονυσιάτης, συγγραφεὺς τοῦ περιωνύμου βιβλίου περὶ τοῦ βίου καὶ τῶν ἔργων τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου τοῦ Ἀγορείτου, γράφει: *«Ἡ ἐμφάνισις τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου τοῦ Ἀγορείτου ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ ἀποτελεῖ τρανήν ἀπόδειξιν, ὅτι τὴν Ὁρθόδοξον Θεολογίαν ἐξακολουθοῦν νά ἀναρριπίζουσι αἱ θεῖαι αὔραι τοῦ Παναγίου Πνεύματος... (...) Διό καὶ ὅτε πρό τριετίας ἡ Ἱερά Σύνοδος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως κατέτασσε Νικόδημον τόν Ἀγορείτην ἐν τῇ χορείᾳ τῶν Ἁγίων, ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἀνερέωνε τοιοῦτοτρόπως καὶ κατ' ἐπίσημον ἔμφασιν τὴν Πατερικὴν πνευματικότητα αὐτῆς καὶ οἰονεὶ ἀνεδύετο λελουμένη καὶ ἀμόλυντος ἐκ τῶν Πνευματοφόρων ρείθρων τῆς Ἱεραῆς Παραδόσεως. Τό γεγονός ἐχαιρετίσθη ὡς αὐτόχρημα ἱστορικῆς σημασίας ἐν τῷ βίῳ τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία ἔγνω ὅπως προβάλλει εἰς τὴν τεταραγμένην ἐποχὴν μας ἐν πληρέστατα Ὁρθόδοξον ὑπόδειγμα ἀγίας ζωῆς, δι' οὗ γεραίρεται ἡ ἰδιάζουσα ἡμῖν τοῖς Ὁρθοδόξοις μοναδική ὁδὸς τῆς Θεολογίας, ἣτις οὐκ ἔστιν ἄλλη ἢ ἡ ὁδὸς τῆς Ἀποκαλύψεως, τοῦ Φωτισμοῦ καὶ τῆς Ἐμπνεύσεως, διότι, κατὰ Μάξιμον τόν Ὁμολογητὴν· «οὐδέν πτωχότερον διανοίας φιλοσοφούσης τὰ θεῖα ἄνευ*

¹ Τὰ πρῶτα ἔργα πού ἐπιμελήθηκε πρὸς ἔκδοσιν μέ τὴν προτροπὴ τοῦ Ἁγίου Μακαρίου, ὅπως τὴν Φιλοκαλία, τόν Εὐεργετηνὸν, τὰ ἅπαντα Συμεῶν τοῦ νέου Θεολόγου, δέν ἔχουν καμμία ἔνδειξιν τῆς συγγραφικῆς καὶ ἐκδοτικῆς συνεισφορᾶς του. Ἄν ὁ βιογράφος τοῦ Εὐθύμιος δέν ἀνέφερε τόν χρόνο καὶ τίς συνθήκες συγγραφῆς θά βρισκόμασταν σέ πλήρη ἀγνοία περὶ τούτων. Εἶναι ἐπίσης χαρακτηριστικὸ τό ὅτι στό σημαντικότερο καὶ στό περισσότερο κοπιαστικὸ ἔργο του, τό «Πηδάλιον», δέχθηκε νά ἀναγραφῆ ὡς συγγραφεὺς καὶ τό ὄνομα τοῦ ἱερομονάχου Ἀγαπίου, ἐνῶ ἦταν ὁ ἴδιος ὁ ἀποκλειστικὸς συγγραφεὺς τοῦ ἔργου.

ἄνωθεν φωτισμοῦ»¹.

Ἀπό τότε πού ἔγραφε ὁ Γέρων Θεόκλητος ὁ Διονυσιάτης τὰ παραπάνω ἔχουν περάσει πενήντα πέντε χρόνια. Οἱ ἐπισημάνσεις του, ὅμως, δέν ἔχασαν οὔτε τήν σημασία καί ἀξία τους οὔτε τήν ἐπικαιρότητά τους, τό ἀντίθετο μάλιστα.

Σήμερα, ἄνθρωποι στερημένοι τήν φωτιστική χάρη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, μέ μόνο ὄργανο τόν ὀρθολογισμό τους, ὄχι μόνο θεολογοῦν, ἀλλά ἀφήνονται νά πέσουν καί στό ἀμάρτημα τῆς ἀγιομαχίας. Κρίνουν καί κατακρίνουν ἕναν ἅγιο τοῦ ὕψους τοῦ ἁγίου Νικοδήμου, τοῦ ὁποίου στεροῦνται τελείως τίς ἀγιοπνευματικές ἐμπειρίες.

Τὸ συγγραφικό του ἔργο

Εἶναι γνωστό καί ὁμολογήθηκε ἀπό χεῖλη καί ἡμετέρων καί ξένων συγγραφέων ὅτι ὁ ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης ἦταν ὁ φιλοπονότερος στίς συγγραφές καί ἐκδόσεις βιβλίων μοναχός πού δόξασε μετὰ ἀπό αἰῶνες τήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, καί ἐκεῖνος πού σχεδόν δέν ἄφησε καμμία πτυχή τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ βίου πού νά μή μᾶς προσφέρει κάποιο ψυχωφελές σύγγραμμα.

Πράγματι, τὰ ἔργα του ξεπερνοῦν τὰ ἑκατό σέ ἀριθμό, ἂν συνυπολογισθοῦν σ' αὐτά τὰ ἀνέκδοτα ὕμνολογικά του, λόγοι πανηγυρικοί καί ἄλλα. Τό τεράστιο αὐτό συγγραφικό καί ἐκδοτικό ἔργο τό ἐπιτέλεσε σέ τριάντα τέσσερα χρόνια, πού ἀποτελοῦν τόν χρόνο παραμονῆς καί ἀσκήσεώς του στό Ἅγιον Ὄρος (1775-1809) μέχρι τήν κοίμησή του. Ἦταν πραγματικά ἕνα ἔργο πού τό ἐπιτελοῦσε μέ ζήλο καί ἀγάπη πρὸς τούς ὑπόδουλους ἀδελφούς χριστιανούς, ἀλλά καί μέ ὑπερβολικό μόχθο πού κατέβαλε ἀκατάπαυστα νύκτα καί ἡμέρα «εἰς κοινήν ἀπάντων τῶν Ὁρθοδόξων Χριστιανῶν ὠφέλειαν», ὅπως ἔγραφε σάν ἀφιέρωση στήν σελίδα τίτλου τοῦ κάθε βιβλίου του.

Τό 1777 δύο χρόνια μετὰ τήν ἐγκαταβίωσή του στήν Ἱ.Μονή Διονυσίου τοῦ Ἁγίου Ὄρους, ἐπισκέφθηκε τό Ἅγιον Ὄρος ὁ ἅγιος Μακάριος (ὁ Νοταρᾶς), πρῶην μητροπολίτης Κορίνθου, καί καθὼς ἐφιλοξενεῖτο σ' ἕνα Κελλί τῶν Καρυῶν εἰδοποίησε τόν Νικόδημο νά σπεύσει νά τόν συναντήσει. Σ' ἐκείνη τήν κρίσιμη συνάντηση μπήκαν οἱ βάσεις γιά τό μετέπειτα πλούσιο συγγραφικό ἔργο τοῦ ἁγίου Νικοδήμου. Ὁ ἅγιος πρῶην

¹ Μοναχοῦ Θεοκλήτου Διονυσιάτου, Ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης, ὁ βίος καί τὰ ἔργα του, ἔκδ. Αστῆρ Ἀλ. καί Ε. Παπαδημητρίου, Ἀθῆναι 1959, σ. 2-3.

Κορίνθου παρακάλεσε τόν Νικόδημο νά «θεωρήση», δηλαδή νά ἀναλάβει τήν ἐπιμέλεια ἐκδόσεως τῆς «Φιλοκαλίας». Ὁ Νικόδημος, πού διψοῦσε καί ὁ ἴδιος τόν φωτισμό τῶν χριστιανῶν πού ζοῦσαν στό σκότος τῆς δουλείας (σωματικῆς καί πνευματικῆς), ὡς τέκνο ὑπακοῆς ἀνέλαβε τήν ἐπιμέλεια τῶν χειρογράφων τῆς «Φιλοκαλίας» καί ἐτοίμασε τό ἔργο γιά ἐκδοση: Ἐγραψε, ἐπιπλέον τό Προοίμιον καί τούς συνοπτικούς βίους τῶν ὁσίων τῶν ὁποίων ἔργα περιλαμβάνονται στή συλλογή. Τό ἴδιο ἔκανε καί μέ τήν συλλογή πατερικῶν ἀποφθεγμάτων πού ὀνομάζεται «Εὐεργετινός», τοῦ ὁποίου ἔγραψε καί τό Προοίμιον. Γιά τό ἔργο «Περί συνεχοῦς μεταλήψεως», τό ὁποῖο ἐπίσης τοῦ προσκόμισε ὁ ἅγιος Μακάριος, ὁ Εὐθύμιος σημειώνει ὅτι τό «ἐδιώρθωσε καί ἐπλάτυνε», πού σαφῶς ὑπονοεῖ πολύ μεγαλύτερη συγγραφική παρέμβαση. Τά ἔργα αὐτά ἔτοιμα πλέον τά πῆρε ὁ Μακάριος καί ἔφυγε γιά νά φροντίσει τά τῆς ἐκδόσεώς τους¹.

Τό 1784, ὅταν ξαναπῆγε ὁ ἅγιος πρῶην Κορίνθου Μακάριος στό Ἅγιον Ὅρος συνέχισε τήν συνεργασία του μέ τόν Νικόδημο, καί ἔτσι ἔχουμε καί πάλι συγκεκριμένους συγγραφικούς καί ἐκδοτικούς καρπούς: 1) «Ὁσί-ου Συμεῶν τοῦ νέου Θεολόγου τά εὕρισκόμενα» (ἅπαντα), 2) «Ἐξομολογητάριον», 3) «Θεοτοκάριον», 4) «Ἀόρατος Πόλεμος», 5) «Νέον Μαρτυρολόγιον», 6) «Γυμνάσματα Πνευματικά»².

Θά ἀκολουθήσουν καί ἄλλα ἔργα. Μετά ἀπό παράκληση τοῦ ὁσίου Ἀθανασίου τοῦ Παρίου ἀναλαμβάνει νά ἐτοιμάσει πρὸς ἐκδοση τά ἅπαντα τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ. Μέ πολύ χαρά δέχθηκε αὐτή τήν προτροπή, λόγῳ τῆς ἀγάπης του στόν κήρυκα τῆς χάριτος καί τοῦ φωτός. Ἀφοῦ ὀλοκλήρωσε τήν ἐργασία ἔστειλε τό ἔργο στή Βιέννη γιά νά ἐκδοθεῖ. Δέν θά μείνουμε στό ἀτυχῆς γεγονός τῆς ἀπωλείας τοῦ ἔργου γιά τό ὁποῖο βαθύτατα λυπήθηκε ὁ ἅγιος.

Ἀμέσως μετά ἀρχίζει τόν μεγάλο ἄθλο τοῦ «Πηδαλίου», τοῦ σπουδαιότερου ἴσως ἔργου του, γιά το ὁποῖο κοπίασε ὑπερβαλλόντως καί περισσότερο ἀπό κάθε ἄλλο ἔργο του. Τό πολύμοχθο αὐτό βιβλίο ἐρμηνεύει τούς ἱερούς κανόνες τῶν Ἀποστόλων, τῶν τοπικῶν καί τῶν οἰκουμεικῶν Συνόδων καί ἱερούς κανόνες ἐπωνύμων ἁγίων πατέρων πού ἀφοροῦν ὅλο τό πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας, κληρικούς, μοναχοὺς καί λαϊκοὺς. Οἱ ὑποσημειώσεις του στό «Πηδάλιον» καταλαμβάνουν σχεδόν τό μισό χῶρο ἀπό τίς 750 σελίδες μεγάλου σχήματος, δεῖγμα καί αὐτό τῆς καταπληκτικῆς πολυμάθειάς του καί τῆς θεοφώτιστης κρίσεώς του.

¹ Βλ. ἱερομ. Εὐθυμίου, ὄπ. παρ., σ. 8-9.

² Αὐτόθι, σ. 10-11.

Καί αὐτό τό ἔργο του πέρασε ἀπό πολλές περιπέτειες μέχρι νά λάβει τήν πατριαρχική ἀδεια ἐκδόσεώς του (δεκατρία χρόνια). Καί ὅταν ἐκδόθηκε —μέ τήν ἐπιμέλεια τοῦ ἱερομονάχου Θεοδωρήτου—, γέμισε τήν ψυχή τοῦ ἁγίου μας μέ ἀπαρηγόρητη θλίψη, λόγω τῶν αὐθαίρετων καί ἀνεπίτρεπτων προσθηκῶν τοῦ ἐπιμελητοῦ στό «Πηδάλιον». Ἀπό τή δευτέρα ἐκδοση καί μετά, ἀφότου ἀφαιρέθηκαν οἱ ἐπισημανθεῖσες προσθήκες τοῦ Θεοδωρήτου, τό «Πηδάλιον» μετᾶ δεκάδες ἐκδόσεις στήν ἑλληνική γλῶσσα, πράγμα πού δείχνει τήν ἀποδοχή του ἀπό τήν Ἐκκλησία.

Στήν ἔρημο τῆς Καψάλας, ὅπου κατοίκησε ἀπό τό 1794, μέσα σέ σκληρή ἄσκηση, ἰσόβια νηστεία-ξηροφαγία, συνέγραψε γιά μιά δεκαετία καί ἄλλα ἔργα, πού ἀπετέλεσαν τό ἀποκορύφωμα τῆς συγγραφικῆς του παραγωγῆς: 1) «Εὐχολόγιον», 2) «Χρηστοθήθεια», 3) «Ἐρμηνεία εἰς τά ἸΔ' Ἐπιστολάς τοῦ ἀποστόλου Παύλου», 4) «Ἐρμηνεία εἰς τās ἐπτὰ Καθολικάς Ἐπιστολάς», 5) «Ἐρμηνεία εἰς τούς ἑκατό πενήκοντα Ψαλμούς τοῦ Δαβίδ», 6) «Κῆπος Χαρίτων», 7) «Βίβλος Βαρσανουφίου καί Ἰωάννου».

Κατά τήν τελευταία πενταετία τῆς ζωῆς του, ἐν μέσῳ σκανδάλων, συκοφαντιῶν, δολοπλοκιῶν, εἰς βάρος του ραδιουργιῶν, παραμένοντας ὁ ἴδιος εἰρηνικός καί μέ ἀληθινή φιλαδελφία πρός τούς ἀντιπάλους του ἀντικολλυβάδες, Ἁγιορεῖτες μοναχοῦς, καί μέ καταφανή ἐξασθένηση τῶν δυνάμεών του συγγράφει τόν τρίτομο «Συναξαριστή» καί τήν «Ὁμολογία Πίστεως» καί χαρίζει στήν Ἐκκλησία δύο ἀκόμη σπουδαιότατα ἔργα: Τό πρῶτο εἶναι τό «Ἐορτοδρόμιον», ἕνα ἔργο πού παρόμοιο δέν εἶχε δεῖ μέχρι τότε ὁ ὀρθόδοξος κόσμος, ὅπου ἐρμηνεύει τούς ἀσματικούς κανόνες τῶν δεσποτικῶν ἐορτῶν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἔτους¹.

Τό δεύτερο εἶναι ἡ «Νέα Κλίμαξ», τό τελευταῖο του, ἴσως, σύγγραμμα, γραμμένο τό 1808, ὅπου ἐρμηνεύει καί σχολιάζει τούς Ἀναβαθμούς τῶν ὀκτώ ἤχων τοῦ ὄρθρου τῶν Κυριακῶν. Ἡ «Νέα Κλίμαξ» εἶναι ἕνα ἔργο ὑψηλῆς θεολογικῆς ὀριμότητος. Ὁ Γέρων Θεόκλητος Διονυσιάτης γράφει γιά τό ἀκροτελεύτιο αὐτό ἔργο τοῦ Ἁγίου:

«Ἄν εἰς τό «Ἐορτοδρόμιον» διαπιστώνη κανεῖς τήν πολυποίκιλον σοφίαν τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου, εἰς τήν «Ν.Κλίμακα» εὐρίσκεται ὁ ἀναγνώστης πρό ἀληθοῦς πελάγους ὄλων ἐκείνων τῶν μερισμῶν καί χαρισμάτων τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἰς τήν πληρεστέραν καί καί ὑψηλοτέραν ἐκδοχήν των. Καθ' ὃ τελευταῖον ἔργον του, κατ' ἀνάγκην εἶναι ὁ ὀριμότερος καρπός τῆς θείας βιοτῆς του καί ὁ γλυκύτερος τῆς ἐκπληκτικῆς πολυμαθείας του καί

¹Γιά τήν μοναδικότητα καί τήν ἀξία τοῦ ἔργου βλ. Μοναχοῦ Θεοκλήτου Διονυσιάτου, ὄπ. παρ., σ. 322-331.

έσωτερικῆς σοφίας του». Καί λίγο παρακάτω σημειώνει ὁ π.Θεόκλητος: «Φρονοῦμεν, ὅτι καί μόνη ἡ Ν.Κλίμαξ ἦτο ἀρκετή διά νά ἀναδείξῃ τόν Ἅγιον Νικόδημον μέγαν Θεολόγον, ἰσοστάσιον τῶν πρό αὐτοῦ Ἁγίων Πατέρων, ὡς συμπυκνώσαντα ἐν αὐτῇ ὄλην σχεδόν τήν περί Θεολογίας γραμματεῖαν»¹.

Ὁ Ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης βρέθηκε κατά τά 34 χρόνια τῆς παραμονῆς του στό Ἅγιον Ὄρος στή δίνη τῆς κολλυβαδικῆς λεγομένης ἔριδος. Συντάχθηκε ἀπό τήν πρώτη στιγμή μέ τούς φιλοκαλικούς πατέρες, πού μέ εἰρωνεῖα οἱ ἀντίπαλοί τους τούς ἀποκαλοῦσαν «Κολλυβάδες», ἐπειδή ἀντιτάχθηκαν στήν τέλεση μνημοσύνων κατά τίς Κυριακές, στήν καταπάτηση δηλαδή τῶν ἱερῶν ἐκκλησιαστικῶν παραδόσεων καί ἰδιαίτερα αὐτῶν πού ἀφοροῦσαν στή θεία λατρεία.

Σέ ὅλους τούς τομεῖς τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς καί σέ κάθε σοβαρό ζήτημα πού ἐδημιουργεῖτο στό Ἅγιον Ὄρος, ὅπως λόγου χάρη σ' αὐτό τῆς συχνότητας προσελεύσεως στήν θεία μετάληψη, οἱ φιλοκαλικοί πατέρες λάμβαναν θέση μέ γνώση, μέ σεβασμό στίς ἐκκλησιαστικές παραδόσεις, μέ φιλαδελφία, ἀλλά καί μέ θεῖο φωτισμό. Θά ἔλεγε κανεῖς ὅτι ἡ στάση τους, πού συνεπικουρεῖτο ἀπό τήν ἀγία καί ἐνάρετη βιοτή τους, θυμίζε τήν στάση τῶν μεγάλων ἁγίων πατέρων στά διάφορα ζητήματα τῆς ἐποχῆς τους. Δέν εἶναι τυχαῖο πού τό φιλοκαλικό κίνημα τῶν Κολλυβάδων χαρακτηρίσθηκε νεο-ησυχασμός, γιά νά θυμίζει τίς ἡσυχαστικές ἔριδες τοῦ 14^{ου} αἰῶνα καί τήν μορφή τοῦ ἁγίου Γρηγορίου Παλαμᾶ, πού ὅταν προκλήθηκε ἀπό τόν δυτικό Βαρλαάμ τόν Καλαβρό, ἀλλά καί ἀπό μή κεκαθαμένους τόν νοῦ βυζαντινούς θεολόγους, διέσωσε καί πρόβαλε τήν Ὁρθόδοξη παράδοση στό πνευματικό καί τό δογματικό πεδίο.

Ὁ ἴδιος ὁ ἅγιος Νικόδημος ἦταν ἄνθρωπος ἀπλός, χαρίεις καί ἤρεμος καί ἀπέφευγε τίς διενέξεις καί τίς διχوستασίες ὅσο τίποτε ἄλλο. Ἐντούτοις, σάν τά πολύκαρπα δένδρα πετροβολήθηκε ἀπό κακεντρεχεῖς ἀντιπάλους του, συκοφαντήθηκε, ὑπέστη τήν ἐπιβουλή τῶν προσθηκῶν στό «Πηδάλιο» του ἀπό τόν «ψευδάδελφο» ἱερομόναχο Θεοδώρητο, κατηγορήθηκε ὅτι φρονεῖ αἰρετικά περί τῆς θείας μεταλήψεως μετά ἀπό τό παράνομο ἄνοιγμα ἐπιστολῆς του πρός κάποιον πρόσωπο, τήν νόθευσή της καί τήν διασπορά της σ' ὅλο τό Ἅγιον Ὄρος.

Ὅλα αὐτά τά ἀντιμετώπισε μέ ὑπομονή, ἀνεξικακία καί φιλαδελφία, δείγματα καί αὐτά τῆς ἀγιότητάς του. Βλέποντας, ὅμως, ὅτι ἀπό τήν νοθευμένη ἐπιστολή βλάπτονται ψυχικά πολλοί μοναχοί θεωρώντας τον, πεπλανημένως, αἰρετικό, ἀναγκάσθηκε νά ζητήσει τήν προστασία τῆς Ἱερᾶς

¹ Αὐτόθι, σ. 332.

Κοινότητα του Ἁγίου Ὁρους, στήν ὁποία κατέφυγε κάνοντας ὁμολογία πίστεως τῶν φρονημάτων του. Ἡ Ἱερά Κοινότητα τόν δικαίωσε πανηγυρικά καί ἐπίσημα καί ἀπαγόρευσε τήν κυκλοφορία καί ἀνάγνωση τῆς νοθευμένης ἐπιστολῆς, καί ἐπιπλέον ἀπειλήσε ὅτι ὅποιος δέν συμμορφωθεῖ μέ τίς ὑποδείξεις της καί συνεχίζει νά κατηγορεῖ τόν Νικόδημο, θά ἀπελαθεῖ ἀπό τό Ἅγιον Ὄρος¹.

Ὅλα τά βιβλία τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου ἀπετέλεσαν ἀπό τήν πρώτη στιγμή πηγὴ θείας σοφίας γιά τήν Ἐκκλησία καί γι' αὐτό δέν σταμάτησαν μέχρι καί σήμερα νά ἐπανεκδίδονται ὄχι μόνο στήν ἑλληνική γλώσσα ἀλλά καί στίς γλώσσες τῶν λοιπῶν Ὀρθοδόξων λαῶν. Ὅλες οἱ γενιές τῶν Ὀρθοδόξων κατά τά 200 καί πλέον χρόνια πού πέρασαν ἀπό τήν ὀσιακή κοίμησή του εὐγνωμονοῦν τό ἐξάαιρετο αὐτό τέκνο τῆς Ἐκκλησίας γιά τό ἔργο πού πρόσφερε σέ ὄλους τούς τομεῖς τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς. Τόν εὐχαριστοῦν πού μέ τρόπο ἐκλαϊκευτικό καί κατανοητό, ἀλλά καί ἀκραιφνῶς εὐαγγελικό καί Ὀρθόδοξο πρόσφερε τίς πιό ὑψηλές ἀλήθειες περί τῶν δογμάτων, περί τῆς πνευματικῆς ζωῆς, περί τῆς διαποιομένης καί διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας.

Ὅχι μόνο τότε στά χτρόνια τῆς κολλυβαδικῆς ἔριδος, ἀλλά καί στά νεότερα χρόνια πετροβολήθηκε ὁ ἅγιος ἀπό φωνές πού ὑποστήριζαν ὅτι ὑπάρχουν δυτικές ἐπιδράσεις στό συγγραφικό του ἔργο. Πιά χρόνια ἐπιστεύετο ὅτι ὁ Νικόδημος ἔπαιρνε ἔργα δυτικῆς πνευματικότητας, τά μετέφραζε ἀπό τά ἰταλικά καί τά ἐξέδιδε στά ἑλληνικά, ἀποκρύπτοντας, μάλιστα, τούς συγγραφεῖς τους.

Μετά τή δημοσίευση, ὅμως, τῆς μελέτης τοῦ φιλολόγου Ἐμμανουήλ Φραγκίσκου τό 2001 κατέρρευσε ἡ ὑπόθεση ὅτι εἶχε ἄμεση ἐπαφή μέ ἔργα δυτικῆς πνευματικότητας τά ὁποῖα μετέφραζε στά ἑλληνικά².

Καί σήμερα, τόν 21^ο αἰῶνα, τόν καιρό τῆς μετανεωτερικότητας, τῆς παγκοσμιοποιήσεως, τῆς ἀποστασίας καί τοῦ διαθρησκειακοῦ καί διαχριστιανικοῦ οἰκουμενισμοῦ, ὁ ἅγιος Νικόδημος ὡς διαχρονικός διδάσκαλος τῆς Ἐκκλησίας ἔχει νά μᾶς δώσει τήν αὐθεντική διδαχὴ σέ κάθε τομέα καί πτυχή τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς, σέ κληρικούς, μοναχούς καί λαϊκούς. Ἐπαναλαμβάνοντας τίς διαπιστώσεις τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου

¹ Βλ. στήν πανομοιότυπη μέ τήν πρώτη (τοῦ 1819) ἔκδοση τοῦ Ἁγιονικοδημικοῦ ἔργου «ΟΜΟΛΟΓΙΑ ΠΙΣΤΕΩΣ», ἐπιμέλ. ἀρχιμ. Αἰμιλιανοῦ Καζαντζίδη, Νάξος 2009, σ. 86-89.

² Βλ. Ἐμμανουήλ Φραγκίσκου, «Ἄόρατος Πόλεμος»(1796), «Γυμνάσματα Πνευματικά»(1800). Ἡ πατρότητα τῶν «μεταφράσεων» τοῦ Νικόδημου Ἁγιορείτη», Ἀθήνα 1993 -ἀνάτυπο ἀπό τό περιοδικό ΕΡΑΝΙΣΤΗΣ, Τόμ. 19/1993, σ. 102-135.

Παροναξίας κ. Καλλινίκου λέμε με αυτόν: «*Ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ πανορθόδοξως καυχᾶται γιά τόν «ρακενδύτη» Νικόδημο καί τρέφει τὰ τέκνα της, κληρικούς, μοναχούς καί λαϊκούς, μέ τούς εὐχυμούς καρπούς τῶν ψυχωφελῶν συγγραμμάτων του καί τὰ ποικίλα κατορθώματα τοῦ ἔνθεου βίου του*»¹.

Ὅπως ἀναφέραμε παραπάνω ὁ φιλοπονότερος παντός ἄλλου ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης δέν ἄφησε καμμία πτυχή τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ βίου πού νά μή μᾶς προσφέρει κάποιο ψυχωφελές σύγγραμμα. Ἔτσι καί στόν τομέα τοῦ ἀόρατου πνευματικοῦ πολέμου — πού προϋποτίθεται γιά ὅλα ἀνεξαιρέτως τὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας προκειμένου νά διεξαγάγουν χριστιανική ζωή— μᾶς ἔδωσε τρία εἰδικά ἔργα: 1) «Ἀόρατος Πόλεμος», 2) «Γυμνάσματα Πνευματικά» καί 3) «Ἐγχειρίδιον Συμβουλευτικόν». Στοιχεῖα ὅμως γιά τόν ἀόρατο πνευματικό πόλεμο — γιά τήν τέχνη καί τίς μεθόδους του, γιά τίς μηχανές καί πονηρίες τοῦ ἀντιπάλου, γιά τίς μεταπτωτικές προσωπικές ἀδυναμίες ἐκάστου χριστιανοῦ πολεμιστῆ — συναντοῦμε σέ ὅλα τὰ ἔργα του.

Γιά τὰ δύο ἔργα «Ἀόρατος Πόλεμος» καί «Γυμνάσματα Πνευματικά» ἀναφέραμε παραπάνω ὅτι ὑπῆρχε ἡ ἐσφαλμένη ἀντίληψη γιά τήν προέλευσή τους. Ἀλλά μετά τήν δημοσίευση τῆς μελέτης τοῦ φιλόλογου Ἑμμανουήλ Φραγκίσκου τό 2001 κατέρρευσε ἡ ὑπόθεση ὅτι ὁ ἅγιος Νικόδημος εἶχε ἄμεση ἐπαφή μέ ἔργα δυτικῆς πνευματικότητας τὰ ὁποῖα μετέφραζε στά ἑλληνικά.

Εἶναι λοιπόν ἔργα ὀρθοδοξότατα καί κινοῦνται ἀπόλυτα μέσα στήν ὀρθόδοξη πνευματική παράδοση. Μάλιστα ιδιαίτερα ὁ «Ἀόρατος Πόλεμος», σάν πίο εὐχρηστο βιβλίο, ἔθρεψε πνευματικά γενιές καί γενιές ὀρθοδόξων νέων. Ἄς μοῦ ἐπιτραπεῖ νά ἀναφέρω κάτι προσωπικό σέ σχέση μέ αὐτό τό βιβλίο: Ἐνθυμοῦμαι νά τό ἔχω ἀχώριστο σύντροφό μου στό προσκεφάλι μου ἤδη ἀπό μαθητῆς Γυμνασίου.

Στόν πρόλογο αὐτοῦ τοῦ βιβλίου του ὁ ἅγιος Νικόδημος λέγει ὅτι στόν ἀόρατο αὐτό πόλεμο, πού γίνεται στό νοῦ τοῦ ἀνθρώπου, παίρνει μέρος — ὑπόσχεται ὅτι θά πάρει μέρος — κάθε χριστιανός ἀπό τήν ὥρα πού θά βαπτισθεῖ καί θά ὑποσχεθεῖ στόν Θεό νά πολεμᾷ τούς ἀσώματους ἐχθρούς. Στήν κατήχηση πού προηγεῖται τῆς βαπτίσεως στήν σχετική ἐρώτηση τοῦ ἱερέως ἂν ἀποτάσεται ἀπό τόν σατανᾶ καί τὰ ἔργα

¹ Στό Σημεῖωμα Ἐκδότη τῆς πανομοιότυπης μέ τήν πρώτη (τοῦ 1819) ἐκδόσεως τοῦ Ἁγιοονικοδημικοῦ ἔργου «ΟΜΟΛΟΓΙΑ ΠΙΣΤΕΩΣ», ἐπιμέλ. ἀρχμ. Αἰμιλιανοῦ Καζαντζίδη, Νάξος 2009.

του, ἀπαντάει μέ τό «Ἀποτάσσομαι»¹ καί ἄν συντάσσεται μέ τόν Χριστό: Ἀπαντάει μέ τό «Συντάσσομαι»¹.

Στό ἴδιο σημεῖο, προλογικά, ὁ Νικόδημος μᾶς θυμίζει τήν προειδοποίηση τοῦ ἀποστόλου Παύλου ὅτι ἡ πάλη μας (ὁ πόλεμος) ὡς χριστιανῶν δέν ἔχει νά κάνει μέ αἰσθητούς ἐχθρούς-ἀνθρώπους («οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἡ πάλη πρὸς αἷμα καί σάρκα»-Ἐφ. ς' 12), ἀλλά μέ ἀρχές καί ἐξουσίες, δηλαδή μέ τούς κυρίαρχους τοῦ σκοτεινοῦ τούτου κόσμου, μέ τά πονηρά πνεύματα πού βρίσκονται ἀνάμεσα στή γῆ καί στόν οὐρανό («ἀλλά πρὸς τὰς ἀρχάς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τούς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου, πρὸς τὰ πνευματικά τῆς πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις»-Ἐφ. ς' 12).

Οἱ στρατιῶτες πού πολεμοῦν σ' αὐτό τόν πόλεμο, μᾶς λέγει ὁ ἅγιος, εἶναι οἱ χριστιανοί. Ἀρχιστάτηγος τῶν χριστιανῶν εἶναι ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστός, περιτριγυρισμένος ἀπό ὄλους τούς χιλιάρχους καί ἑκατοντάρχους, δηλαδή ἀπό ὅλα τὰ τάγματα τῶν ἀγγέλων καί τῶν ἀγίων. Πεδίο ἀγῶνος καί τόπος καί πολεμῆστρα μέσα στό ὁποῖο γίνεται αὐτός ὁ πόλεμος εἶναι ἡ καρδιά καί ὁ ἐσωτερικός μας ἄνθρωπος. Χρόνος καί διάρκεια τοῦ πολέμου εἶναι ὀλόκληρη ἡ ἐπίγεια ζωή μας².

Τά ὄπλα μέ τά ὁποῖα ἐξοπλίζει τούς στρατιῶτες του ὁ Χριστός σ' αὐτό τόν πόλεμο εἶναι:

1) Ἡ περικεφαλαία καί τό κράνος, εἶναι τό νά μήν ἔχουνε ἐμπιστοσύνη στόν ἑαυτό τους, 2) Ἡ σημαία τους καί τό σιδερένιο πουκάμισο εἶναι ἡ ἐμπιστοσύνη καί ἡ βέβαιη ἐλπίδα τους πρὸς τόν Θεό, 3) Ὁ θώρακας καί τό περιστήθιό τους εἶναι ἡ μελέτη τῶν παθῶν τοῦ Κυρίου, 4) Ἡ ζώνη τους εἶναι ἡ ἀποχή ἀπό τὰ σαρκικά πάθη, 5) Τά ὑποδήματά τους εἶναι ἡ ταπείνωση καί ἡ ἐπίγνωση τῆς ἀδυναμίας τους, 6) Ἡ ἀσπίδα εἶναι ἡ ὑπομονή στοὺς πειρασμούς καί ἡ ἀπομάκρυνση τῆς ἀμέλειας, 7) Τό μαχαίρι πού κρατᾶνε μέ τό ἓνα χέρι εἶναι ἡ προσευχή, τόσο ἡ λεγόμενη νοερά καί προφορική, ὅσο καί ἐκείνη πού γίνεται μέ τή μελέτη, 8) Τρίλογχο κοντάρι, πού κρατᾶνε μέ τό ἄλλο χέρι, εἶναι τό νά μήν κάνουν συγκατάθεση στό πάθος πού τούς πολεμᾶ, νά τό διώχνουν μέ ὀργή, νά τό μισοῦν καί νά τό συχαίνονται, 8) Τροφή τους ἀπό τήν ὁποῖα παίρνουν δύναμη γιά νά ἀντιμετωπίζουν τούς ἐχθρούς τους εἶναι ἡ συνεχῆς μετάληψη τῆς θείας

¹ Βλ. ἁγίου Νικοδήμου Ἀγιορείτου, *Ὁ Ἀόρατος Πόλεμος, Ἀπόδοση στή νεοελληνική ὑπό Βενεδίκτου ἱερομονάχου*, ἔκδ. συνοδίας Σπυρίδωνος ἱερομ., Νέα Σκῆτη Ἁγίου Ὁρους 2009, σ. 15-16 καί 18.

² Αὐτόθι, σ. 16.

Κοινωνίας, τόσο τής θείας μυσταγωγίας του̃ θυσιαστηρίου (του̃ Σώματος του̃ Χριστού), όσο και τής νοερής κοινωνίας μέ τον̃ Χριστό, 9) Αέρας φωτεινός και ανέφελος, μέσα από τον̃ όποιο βλέπουν από μακριά τους έχθρούς, είναι ή παντοτινή έγκύμναση του̃ νοῦ στό νά γνωρίζει σωστά τά πράγματα, και ή παντοτινή έξάσκηση τής θελήσεως νά θέλει μόνο νά εύαρεστεί τον̃ Θεό και ή ειρήνη τής καρδιάς και ή ήσυχία¹.

Μέσα από τό βιβλίο του̃ «Άοράτου Πολέμου», μάς διαβεβαιώνει ό άγιος Νικόδημος, μαθαίνουν οί στρατιῶτες του̃ Χριστού τίς διάφορες άπάτες, τίς κάθε είδους μηχανοραφίες, τά δύσκολα στρατηγήματα και τά τεχνάσματα πού μεταχειρίζονται έναντίον τους οί νοητοί έχθροί (οί δαίμονες) μέσα από τίς αισθήσεις, μέσα από τή φαντασία, μέσα από τή στέρηση τής εύλάβειας, και μάλιστα μέσα από τίς τέσσερις προσβολές πού προκαλοῦν κατά τον̃ καιρό του̃ θανάτου, δηλαδή τής άπιστίας, τής απογνώσεως, τής κενοδοξίας και τής μεταμορφώσεώς τους σέ φωτεινούς άγγέλους².

Μέσα από τό βιβλίο του̃ «Άοράτου Πολέμου», συνεχίζει ό άγιος Νικόδημος, μαθαίνει κάθε χριστιανός πῶς νά αντιπολεμάει τους δαίμονες πολεμώντας μέ γενναιότητα. Κάθε άνθρωπος πού αγαπάει τή σωτηρία του μαθαίνει πῶς νά νικάει τους άόρατους έχθρούς του, για νά αποκτήσει λάφυρα και θησαυρούς, δηλαδή άρετές θείες και άληθινές, και για νά πάρει βραβείο και στεφάνι άμαράντινο, τό όποιο είναι ή ένωσή του μέ τον̃ Θεό, και τώρα και στόν μέλλοντα αιώνα³.

Ό άγιος έπισημαίνει από τήν αρχή άκόμη (Πρόλογο) ότι οί χριστιανοί πρέπει νά φροντίσουν νά πολεμοῦν μέ απλότητα, αλλά και μέ νομιμότητα, για νά στεφανωθοῦν. Παραπέμπει στόν άπόστολο Παῦλο, ό όποιος λέγει ότι δέν θά στεφανωθεῖ όποιος δέν άγωνισθεῖ νόμιμα («ένάν δέ και άθλή τις, οὔ στεφανοῦται, ένάν μή νομίμως άθλήση» – Βλ. Β' Τιμ. β' 5)⁴.

Πρέπει λοιπόν οί χριστιανοί νά άγωνισθοῦν μέ όλες τους τίς δυνάμεις για νά νικήσουν τον̃ Διάβολο και όλα τά έργα και τήν πομπή του, πού είναι ή φιληδονία, ή φιλοδοξία και ή φιλαργυρία και όλα τά υπόλοιπα πάθη πού γεννῶνται από αυτά τά τρία.

Ό μισθός και ή πληρωμή γι' αυτή τή νίκη θά είναι πολὺς και μεγάλος, λέγει ό άγιος Νικόδημος και παραθέτει ένα καταϊγισμό διαβεβαιώσεων προερχομένων από τό στόμα του̃ Κυρίου μας και συγκεκριμένα από

¹ Αυτόθι, σ. 16-17.

² Αυτόθι, σ. 17.

³ Αυτόθι.

⁴ Αυτόθι, σ. 18.

τό βιβλίο τῆς Ἀποκαλύψεως. Ἄς ἀκούσουμε τόν Κύριο τί μᾶς λέγει: «Σέ ὅποιον νικήσει, θά τοῦ δώσω νά φάει τόν καρπό ἀπό τό δένδρο τῆς ζωῆς, πού βρίσκεται στόν παράδεισο τοῦ Θεοῦ μου» (Ἄποκ. β' 7) / «Τόν νικητή δέν θά τόν πειράξει ὁ δεύτερος θάνατος» (Ἄποκ. β' 11) / «Σέ ὅποιον νικήσει θά τοῦ δώσω ἀπό τό κρυμμένο μάννα» (Ἄποκ. β' 17) / «Στό νικητή θά δώσω τήν ἐξουσία πού κι ἐγώ πήρα ἀπό τόν Πατέρα μου, κι ἀκόμη θά τοῦ δώσω τό ἄστρο τό πρωϊνό » (Ἄποκ. β' 27-28) / «Τόν νικητή θά τόν ντύσει ὁ Θεός μέ τά λευκά ροῦχα τῆς νίκης. Δέν θά διαγράψω τό ὄνομά του ἀπό τό βιβλίο τῆς ζωῆς καί θά τόν ἀναγνωρίζω ὡς δικό μου μπροστά στόν Θεό καί τούς ἀγγέλους Του» (Ἄποκ. γ' 5) / «Τόν νικητή θά τόν κάνω στύλο στό ναό τοῦ Θεοῦ μου» (Ἄποκ. γ' 12) / «Τόν νικητή θά τόν βάλω νά καθίσει μαζί μου στό θρόνο μου» (Ἄποκ. γ' 21) / «Ὁ νικητής θά τά κληρονομήσει ὅλα, κι ἐγώ θά εἶμαι Θεός του κι αὐτός παιδί μου» (Ἄποκ. κα' 7)¹.

Αὐτά τά γενικά ἀναφέρει ὁ ἅγιος στόν πρόλογο τοῦ βιβλίου. Στή συνέχεια ἀρχίζει νά διαπραγματεύεται θεόπνευστα καί ἀναλυτικά τό θέμα τοῦ ἀοράτου πνευματικοῦ πολέμου σέ 27 συνολικά κεφάλαια, καί τό κάνει αὐτό μέ τρόπο ἐπαγωγικό, κατανοητό, ἀλλά καί ἔνθεο. Μᾶς δείχνει τήν διαφορά μεταξύ ἀπλανοῦς πνευματικῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς καί θρησκευτικῆς ζωῆς πού διαμορφώνεται μέ ποικίλες πλάνες καί ἐκ δεξιῶν πειρασμοῦς τοῦ ἐχθροῦ.

Στό πρῶτο κεφάλαιο, στό ὁποῖο διαπραγματεύεται τήν χριστιανική τελειότητα, λέγει τά παρακάτω τόσο οὐσιώδη καί ὠφέλιμα γιά ὅλους μας, πού δέν τά ἀκοῦμε συνήθως οὔτε στά κατηχητικά σχολεῖα οὔτε ἀπό τούς καλύτερους ἱεροκήρυκες:

«Τό μεγαλύτερο καί τελειότερο κατόρθωμα πού μπορεῖ νά πει ἢ νά συλλογισθεῖ ὁ ἄνθρωπος, εἶναι τό νά πλησιάσει κάπως στόν Θεό καί νά ἐνωθεῖ μέ Αὐτόν. Λοιπόν, ἐσύ...πού ἐπιθυμεῖς νά φθάσεις σέ αὐτή τήν κορυφή, πρῶτα ἀπό ὅλα πρέπει νά γνωρίσεις ἀπό τί ἀποτελεῖται ἡ πνευματική ζωή καί ἡ χριστιανική τελειότητα. Γιατί εἶναι πολλοί πού λένε πῶς αὐτή ἡ [πνευματική] ζωή καί τελειότητα στηρίζεται στίς νηστεῖες, στίς ἀγρυπνίες, στίς γονυκλίσεις, στίς χαμαικοιτίες καί σέ ἄλλες παρόμοιες σκληραγωγίες τοῦ σώματος. Ἄλλοι, πάλι, λένε πῶς [ἡ χριστιανική τελειότητα] βρίσκεται στίς πολλές προσευχές καί στίς μεγάλες [ἐκκλησιαστικές] ἀκολουθίες. Καί ἄλλοι πολλοί νομίζουν ὅτι ἡ τελειότητα βρίσκεται ὀλόκληρη στή νοερά προσευχή, στήν ἀπομόνωση καί τήν ἀναχώρηση [ἀπό τούς ἀνθρώπους], στή σιωπή καί τήν ἄσκηση μέ τόν κανόνα, δηλαδή στό νά βαδίζουν μέ τόν κανόνα

¹ Αὐτόθι, σ. 18-19.

καί μέ τό μέτρο, καί οὔτε νά φθάνουν σέ ὑπερβολές, οὔτε σέ ἐλλείψεις. Οἱ ἀρετές, ὅμως, αὐτές, μόνες τους, δέν εἶναι αὐτό πού ζητᾶμε ὡς χριστιανική τελειότητα, ἀλλά εἶναι, ἄλλοτε μέσα καί ὄργανα γιά νά ἀπολαύσει κάποιος τήν χάρη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἄλλοτε πάλι εἶναι καρπός τοῦ Ἁγίου Πνεύματος»¹.

Παρακάτω διευκρινίζει πρὸς ἄρση πάσης παρανοήσεως ὅτι λέγοντας τὰ παραπάνω δέν ἀκυρώνει τήν χρησιμότητα τῶν διαφόρων μορφῶν ἀσκήσεως καί ἀρετῶν. Τό ἀντίθετο μάλιστα, ἀφοῦ αὐτές χρησιμοποιούμενες ὡς μέσα καί ὄχι ὡς αὐτοσκοπός βοηθοῦν στήν ἐπίτευξη τοῦ στόχου, πού εἶναι τὰ χαρίσματα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Γιά τό ὅτι αὐτές οἱ ἀσκητικές καί ἀγαθοποιές πράξεις εἶναι συγχρόνως καί καρποί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, δέν χωράει ἀμφιβολία, λέγει ὁ ἅγιος².

Ὁ ἅγιος ἐξηγεῖ τόν τρόπο μέ τόν ὁποῖο διεξάγουν οἱ χριστιανοί τόν πνευματικό τους αγώνα. Κάνουν ὅ,τι κάνουν (ἀσκοῦνται, νηστεύουν, προσεύχονται, εἶναι προσηλωμένοι στή λατρεία τοῦ Θεοῦ καί στά ἔργα τῆς εὐσέβειας, μελετοῦν τή ζωή καί τό πάθος τοῦ Κυρίου), ὄχι γιά τίποτε ἄλλο παρά γιά νά γνωρίσουν περισσότερο τή δική τους ἀμαρτωλότητα ἀφενός καί τήν ἀγαθότητα καί εὐσπαγχνία τοῦ Θεοῦ ἀφετέρου. Ἀκολουθοῦν τόν Ἰησοῦ Χριστό μέ τή ἀπάρνηση τοῦ ἑαυτοῦ τους καί τήν ἄρση τοῦ σταυροῦ τους. Ἐτσι θερμαίνονται περισσότερο στήν ἀγάπη τους πρὸς τόν Θεό καί στό μίσος πρὸς τὰ ψεκτά ἔργα τοῦ μεταπτωτικοῦ ἑαυτοῦ τους. Κριτήριο, στόχος καί σκοπός εἶναι ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καί ὄχι ὅποιοσδήποτε εὐσεβισμός ἢ ἀκτιβισμός καλῶν ἔργων ἢ ἀποθήκευση ἀρετῶν³.

Δέν διστάζει, μάλιστα, νά μᾶς πεῖ ὅτι οἱ ἄσκηση καί ὄλες οἱ ἀρετές πού τήν συνοδεύουν, ἂν ὁ χριστιανός δέν τίς χρησιμοποιήσει ὡς μέσα γιά τήν ἐπίτευξη τοῦ στόχου, ἀλλά τίς μεταβάλλει σέ αὐτοσκοπό, θά τόν βλάψουν περισσότερο καί ἀπό ὅτι ἂ τόν ἔβλαπταν οἱ φανερές ἀμαρτίες. Ἄς ἀκούσουμε ἀκριβῶς πῶς μᾶς τό λέγει:

«Οἱ ἀρετές ὅμως πού προαναφέρθηκαν, μποροῦν νά προξενήσουν περισσότερη βλάβη ἀπό τίς φανερές ἀμαρτίες σέ ἐκείνους πού θέτουν ὅλο τους τό βάρος σ' αὐτές. Ὅχι ἐξαιτίας αὐτῶν τῶν ἰδίων [τῶν ἀρετῶν], γιατί αὐτές εἶναι ὄλες ἀγιότατες, ἀλλ' ἐξαιτίας ἐκείνων πού τίς ἀσκοῦν· ἐπειδή, αὐτοί, προσέχοντας σ' αὐτές μόνο, ἀφήνουν τήν καρδιά τους νά τρέχει στά δικά τους θελήματα καί στά θελήματα τοῦ Διαβόλου, ὁ ὁποῖος βλέποντάς τους

¹ Αὐτόθι, σ. 21-22.

² Αὐτόθι, σ. 22-23.

³ Αὐτόθι, σ. 23.

ὅτι βγαίνουν ἀπό τόν ἴσιο δρόμο, τούς ἀφήνει ὄχι μόνο νά ἀγωνίζονται μέ χαρά σ' αὐτούς τούς σωματικούς [ἀσκητικούς] ἀγῶνες, ἀλλά ἀκόμη καί νά ἐπεκτείνονται μέ τόν μάταιο λογισμό τους [ὅτι ἔφθασαν] καί μέχρι τήν τρυφή τοῦ Παραδείσου. Ἔτσι, νομίζουν αὐτοί ὅτι ὑψώθηκαν μέχρι τά τάγματα τῶν ἀγγέλων καί ὅτι αἰσθάνονται τόν Θεό μέσα τους! Καί, κάποτε, βυθισμένοι μέσα σέ κάποιες σκέψεις καί λογισμούς περιέργους καί ὑψηλούς, νομίζουν ὅτι ἄφησαν σχεδόν τόν κόσμο αὐτό καί ἀρπάγησαν μέχρι τόν τρίτο οὐρανό»¹.

Ὁ ἅγιος στή συνέχεια δείχνει τήν πλάνη αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων πού βλέπουν γεμάτο ἀγιότητα τόν ἑαυτό τους, ἐνῶ στήν πραγματικότητα συμβαίνει τό ἐντελῶς ἀντίθετο. Ἄς ἀκούσουμε τόν ἅγιο Νικόδημο νά μᾶς περιγράφει τήν πραγματική πνευματική κατάσταση τῶν ματαιόδοξων καί ὑψηλόφρονων θρησκευομένων ἀνθρώπων:

«Ἀλλά, σέ πόσα σφάλματα εἶναι μπλεγμένοι αὐτοί καί πόσο εἶναι μακριά ἀπό τήν ἀληθινή τελειότητα, μπορεῖ νά τό καταλάβει ὁ κάθε ἕνας ἀπό τή ζωή καί τά ἦθη τους! Γιατί αὐτοί θέλουν νά πρωτιμοῦνται ἀπό τούς ἄλλους σέ κάθε περίσταση. Εἶναι ιδιόρρευτοι καί ἰσχυρογνώμονες στό θέλημά τους. Εἶναι τυφλοί σέ ὅλα τά δικά τους [ἐλλαττώματα], ἐξετάζουν ὁμως μέ ἐπιμέλεια τούς λόγους καί τίς πράξεις τῶν ἄλλων. Ἄν κάποιος θίξει λίγο τήν μάταιη ὑπόληψη τῆς τιμῆς πού νομίζουν ὅτι ἔχουν —καί πού θέλουν νά τούς ἔχουν καί οἱ ἄλλοι ἢ ἐάν τούς ἐμποδίσει κάποιος ἀπό ἐκείνες τίς εὐλάβειες καί τίς ἀρετές μέ τίς ὁποῖες καταπιάνονται (Θεός φυλάξοι!), ἀμέσως συγχύζονται, ἀμέσως ἀνάβουν ὀλόκληροι ἀπό θυμό καί γίνονται ἄλλοι ἀντί ἄλλων»².

Τό γεμάτο ὑπερηφάνεια καί ἐγωκεντρισμό ἦθος τους δέν τό ἐκδηλώνουν μόνο πρὸς τούς συνανθρώπους τους, ἀλλά καί πρὸς τόν Θεό (!), ὅταν Ἐκεῖνος ἐπιτρέψει δυσκολίες στή ζωή τους θέλοντας νά τούς φέρι σέ αὐτογνωσία! Ἄς ἀκούσουμε τόν ἅγιο νά μᾶς περιγράφει καί αὐτή τήν πτυχή τῶν ὑπερήφανων θρησκευομένων ἀνθρώπων:

«Καί, ἂν ὁ Θεός, θέλοντας νά τούς φέρι σέ ἀκριβῆ γνώση τοῦ ἑαυτοῦ τους καί στόν ἀληθινό δρόμο τῆς τελειότητας, τούς στείλει θλίψεις καί ἀρρώστιες ἢ παραχωρήσει νά τούς ἔλθουν διωγμοί (οἱ ὁποῖοι εἶναι τό δοκιμαστήριο πού δοκιμάζει τούς γνήσιους καί ἀληθινούς δούλους Του), τότε φανερώνουν τά κρυφά τῆς καρδιάς τους, πῶς εἶναι, δηλαδή, διεφθαρμένα ἀπό τήν ὑπερηφάνεια! Γιατί σέ κάθε λυπηρό γεγονός πού τούς συμβεῖ, δέν

¹ Αὐτόθι, 23-24.

² Αὐτόθι, 24.

θέλουν νά ύποταχθοῦν στό θέλημα τοῦ Θεοῦ, μένοντας ἀναπαυμένοι στίς δίκαιες, ἄν καί κρυφές κρίσεις τοῦ Θεοῦ, οὔτε θέλουν, σύμφωνα μέ τό παράδειγμα τοῦ ταπεινωθέντος καί παθόντος Υἱοῦ Αὐτοῦ, τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, νά ταπεινωθοῦν κάτω ἀπό ὅλα τά κτίσματα, ἔχοντας γιά ἀγαπητούς φίλους τούς διώκτες τους, ὡς ὄργανα τῆς θείας ἀγαθότητος καί συνεργούς τῆς σωτηρίας τους!»¹

Σ' αὐτή τήν κατάσταση τῆς διαστροφικῆς τυφλότητος πού βρίσκεται ὁ ὑπερήφανος θρησκευόμενος καί μέ ψευδο-ἀρετές στολισμένος ἄνθρωπος, δέν εἶναι δυνατόν νά ἀλλάξει μέ τή βοήθεια ἀνθρώπου παρά μόνο μέ μιά ξεχωριστή βοήθεια τοῦ Θεοῦ. Εὐκολότερα μετατρέπεται στό καλό ὁ φανερά ἀμαρτωλός παρά ὁ σκεπασμένος μέ τό κάλυμμα τῶν φαινομενικῶν ἀρετῶν του².

Καί τώρα ἡ συμβουλή τοῦ ἀγίου Νικοδήμου στόν καθένα μας γιά τό ποῦ καί τό πῶς τῆς πνευματικῆς ζωῆς καί τῆς χριστιανικῆς τελειότητος. Ἐκεῖνο πού θά παρατηρήσουμε εὐθύς ἀμέσως εἶναι ὅτι αὐτά πού λέγει ὁ ἅγιος ἐδῶ, πολύ ἀπέχουν ἀπό ἐκεῖνα πού συνήθως διδάσκουμε ὡς ποιμένες στό λογικό μας ποίμνιο ἢ καί ἐφαρμόζουμε οἱ ἴδιοι στόν ἑαυτό μας.

Τοῦτο συμβαίνει, φρονοῦμε, ἐπειδή ἀντικαταστήσαμε τήν βγαλμένη ἀπό θεοπτικές ἐμπειρίες διδασκαλία τῶν ἀγίων μας μέ τά «σκουπίδια» τοῦ δυτικοῦ (φραγκολατινικοῦ καί προτεσταντικοῦ) εὐσεβισμοῦ· προϊόντα ὄχι ἀγιοπνευματικῶν ἐμπειριῶν, ἀλλά συναισθηματικοῦ ψυχολογισμοῦ καί πλανῶν τοῦ ἐχθροῦ, ὁ ὁποῖος ξέρεي νά μετασχηματίζεται καί «εἰς ἄγγελον φωτός», σύμφωνα μέ τήν διαβεβαίωση τοῦ ἀποστόλου Παύλου («καί οὐ θαυμαστόν· αὐτός γάρ ὁ σατανᾶς μετασχηματίζεται εἰς ἄγγελον φωτός»-Β' Κορ. ια' 14).

Ἄς ἀκούσουμε τώρα τήν ἀγιονικοδημική διατύπωση:

«Τώρα λοιπόν πού γνώρισες πολύ καλά ὅτι ἡ πνευματική ζωή καί ἡ τελειότητα δέν στηρίζεται σέ αὐτές τίς ἀρετές, πού ἀναφέραμε, γνώριζε ὅτι δέν συνίσταται [ἡ τελειότητα] σέ ἄλλα, παρά στήν ἐπίγνωση τῆς ἀγαθότητος καί τῆς μεγαλειότητος τοῦ Θεοῦ, καί [παράλληλα] τῆς δικῆς μας μηδαμνότητος καί ροπῆς στό κάθε κακό. [Συνίσταται ἐπίσης] στήν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καί στό μίσος τοῦ [μεταπτωτικοῦ] ἑαυτοῦ μας· στήν ὑποταγή, ὄχι μόνο πρός τόν Θεό, ἀλλά καί σέ ὅλα τά κτίσματα γιά τήν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ· στήν ἀποστροφή κάθε δικοῦ μας θελήματος καί στήν τέλεια ὑπακοή στό θεῖο θέλημα· καί ἀκόμα [συνίσταται ἡ τελειότητα] στό νά τά θέλουμε ὅλα

¹ Αὐτόθι, 24-25.

² Αὐτόθι, 25.

αυτά και να τα κάνουμε με καθαρή καρδιά, για την δόξα του Θεού και αποκλειστικά για την δική Του ευαρέστηση και γιατί έτσι θέλει και Αυτός και έτσι πρέπει να τον αγαπάμε και να τον υπηρετούμε.

Αυτός είναι ο νόμος της αγάπης... Αυτή είναι η απάρνηση του έαυτού μας, την οποία ζητεί από εμάς ο Θεός. Αυτός είναι ο γλυκός ζυγός του Ίησού και τό φορτίο του τό ελαφρό! Αυτή είναι η ύποταγή στο θέλημα του Θεού, στην οποία μᾶς προσκαλεί ο λυτρωτής μας και διδάσκαλός μας με τό δικό Του παράδειγμα και μέ τή δική Του φωνή¹.

Στή συνέχεια προτρέπει τούς χριστιανούς σέ διά βίου πνευματικό σκληρό αγώνα κατά του έαυτού τους, έχοντας ως όπλα τά τέσσερα παρακάτω: 1) Τό να μήν εμπιστεύονται ποτέ τόν έαυτό τους, 2) Τό να έχουν πάντα όλο τους τό θάρρος και την έλπίδα στόν Θεό, 3) Τό να αγωνίζονται ακατάπαυστα και 4) Τό να προσεύχονται.

Στά υπόλοιπα 26 κεφάλαια πληροφορεί ο άγιος Νικόδημος τούς χριστιανούς για τίς λεπτομέρειες του άοράτου πνευματικού πολέμου. Για τόν τρόπο μέ τόν όποιο πρέπει: 1)Νά προσέχουν και να φυλάνε τό νοϋ από την πολυπραγμοσύνη και την περιέργεια. 2)Νά έξασκοϋν τή θέληση ώστε να θέλει σέ κάθε περίπτωση αποκλειστικά την θεία ευαρέστηση. 3) Νά έχουν τάξη στόν πόλεμο κατά των ψεκτών παθών. 4)Νά πολεμοϋν τά σαρκικά πάθη. 5) Νά πολεμοϋν την πνευματική άμέλεια και ραθυμία. 6) Νά χρησιμοποιοϋν έπωφελώς τά αισθητά πράγματα. 7) Νά διαχειρίζονται τή γλώσσα τους. 8) Νά διορθώνουν την φαντασία τους και τίς ένθυμήσεις. 9) Νά αποφεϋγουν τίς ταραχές και τίς φιλονεικίες.

Έξι κεφάλαια (28-33) ασχολοϋνται μέ συγκεκριμένες άπάτες τών δαιμόνων και πληροφοροϋν τούς χριστιανούς για την άποφυγή τους. Σέ έννέα κεφάλαια (34-42) μιλάει για την άπόκτηση τών άρετών (τακτική, μεθοδολογία). Καίριο θέμα είναι και αυτό της προσευχής. Τά διάφορα είδη προσευχής τά παρουσιάζει, ως έμπειρος και ένθεος γνώστης, σέ 7 κεφάλαια. Δέν λείπει, βέβαια (όπως σέ κάθε άγιο), και η θεοτοκοφιλία του (κεφάλαια 49-50), πού την θεωρεί στοιχείο της πνευματικής ζωής κάθε χριστιανού.

Έπίσης συναντοϋμε τρία κεφάλαια του Β' μέρους του βιβλίου για

¹ Βλ. Ίω. ζ' 38: «ότι καταβέβηκα έκ του οϋρανού οϋχ ίνα ποιώ τό θέλημα τό έμόν, αλλά τό θέλημα του πέμπσαντός με». Έπίσης στό «Πάτερ ήμών» τό αίτημα πρός τόν Θεό Πατέρα: «γενηθήτω τό θέλημά σου»-Ματ. ζ' 10 (βλ. άγ. Νικοδήμου Άγιορείτου, Ό Άόρατος Πόλεμος, Άπόδοση στή νεοελληνική υπό Βενεδίκτου ίερομονάχου, έκδ. συνοδίας Σπυρίδωνος ίερομ., Νέα Σκήτη Άγίου Όρους 2009, σ. 25-26).

τήν θεία Εὐχαριστία, πού τήν θεωρεῖ ὡς τό σπουδαιότερο ὄπλο τῶν χριστιανῶν στόν ἀόρατο πόλεμο, καί κυρίως γιά τόν τρόπο προετοιμασίας καί τά ὠφέλη. Μιλáει καί γιά τήν μή μυστηριακή Κοινωνία μέ τόν Χριστό, δηλαδή γιά τήν πνευματική καί νοερή Κοινωνία μέ Αὐτόν διά μέσου τῆς προσευχῆς, τῆς ἀγάπης, τῆς εὐγνωμοσύνης γιά τήν σωτηρία πού οἰκονόμησε στό γένος τῶν ἀνθρώπων.

Σπουδαῖο κεφάλαιο τοῦ Β' μέρους εἶναι καί τό 6. Καί μόνο ἀπό τό τίτλο του καταλαβαίνουμε τήν σπουδαιότητά του γιά τήν πνευματική ζωή: *«Ἡ νοητή προσφορά, δηλαδή πῶς πρέπει κανεῖς νά προσφέρει νοερά τόν ἑαυτό του καί κάθε του ἔργο στόν Θεό»*.

Ἡ αἰσθητή εὐλάβεια καί ἡ ψυχρότητα τῆς εὐλάβειας ὅπως καί ὁ τρόπος ἐξετάσεως τῆς συνειδήσεως εἶναι ἄλλα δύο κεφάλαια τοῦ Β' μέρους πού ἀφοροῦν τήν πνευματική ζωή τῶν χριστιανῶν.

Μέ τόν ἰδιαίτερο πόλεμο πού ἐγείρει ὁ Διάβολος ἐναντίον τῶν χριστιανῶν κατά τόν καιρό τοῦ θανάτου τους ἀσχολεῖται σέ πέντε κεφάλαια (9-13 Β' μέρους).

Γιά τήν εἰρήνην τῆς καρδιάς ὡς ἀπαραίτητου στοιχείου στήν πνευματική ζωή διαθέτει 12 κεφάλαια (14-19, 22-27).

Θά κλείσουμε τήν ἀναφορά περί τοῦ ἀοράτου πνευματικοῦ πολέμου στό ὁμώνυμο βιβλίο τοῦ ἁγίου Νικοδήμου «Ἀόρατος Πόλεμος» μέ μία προτροπή τοῦ ἁγίου πρὸς τόν κάθε χριστιανό, προκειμένου νά μήν πλανηθεῖ ἀπό τόν ἀντίδικο νοερό ἐχθρό νά μήν ἐπιδίδεται σέ ἄσκηση καί σκληραγωγία χωρίς τήν εὐλογία τοῦ Πνευματικοῦ του. Ἐς τόν ἀκούσουμε: *«...δέν πρέπει ἐσύ μόνος σου καί χωρίς διάκριση νά σκληραγωγῆσαι, οὔτε νά ψάχνεις ἀφορμές γιά νά πάσχεις γιά τήν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, μέ μόνη τήν γνώμη τῆς δικῆς σου θελήσεως, ἀλλά μέ τήν συμβουλή τοῦ Πνευματικοῦ σου πατρός, πού σέ κυβερνᾷ ὡς τοποτηρητής τοῦ Θεοῦ, ὥστε διά μέσου αὐτοῦ διατάσσει καί ἐνεργεῖ στή θέλησή σου ἐκεῖνο πού Αὐτός θέλει»¹.*

Καί στό ὀγκῶδες βιβλίο του τό ἐπιγραφόμενο «Γυμνάσματα Πνευματικά» παραθέτει ὁ ἅγιος πολλά στοιχεῖα γιά τόν ἀόρατο πνευματικό πόλεμο πού διεξάγουν οἱ χριστιανοί κατά τῶν ψεκτῶν παθῶν, πού φέρουν ὡς μεταπτωτικοί ἀπόγονοι τοῦ Ἄδάμ, μέ σκοπό τήν ἀπόκτηση τῶν γνησιῶν χριστιανικῶν ἀρετῶν καί τῶν χαρισμάτων τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Μάλιστα δίνει μέσα ἀπό τίς γραμμές τοῦ βιβλίου ἓνα τέλειο πρόγραμμα πνευματικῆς ζωῆς.

Ἐφέτος συμπληρώνονται 213 χρόνια ἀπό τήν πρώτη ἔκδοση τοῦ

¹ Αὐτόθι, σ. 286.

βιβλίου «Εγχειρίδιον Συμβουλευτικόν». Γιά τό σύγγραμμα αὐτό τοῦ ἁγίου Νικοδήμου ἔχουν γραφεῖ πολλά, γιά τήν ἀφορμή, τόν τόπο καί τίς συνθήκες κάτω ἀπό τίς ὁποῖες συνεγράφη τό ἔργο. Εἶναι γνωστό ὅτι κατά τά ἔτη 1781-1782 ὁ ὄσιος Νικόδημος ἀκολούθησε τόν Γέροντά του Ἀρσένιο, γιά περισσότερη ἄσκηση, στό ἔρημονήσι Σκυροπούλα, ἀπέναντι ἀπό τή Εὐβοία, ὅπου τόν «ἀνακάλυψε» ὁ ἐξάδελφός του Ἱερόθεος, πού πρόσφατα εἶχε κατασταθεῖ ἐπίσκοπος Εὐρίπου (Εὐβοίας).

Ἀποσκοπώντας ὁ Ἱερόθεος στήν ἀξιοποίηση τῆς πασίγνωστης πολυμάθειας καί τῶν ὑψηλῶν πνευματικῶν ἐμπειριῶν τοῦ ἐξαδέλφου του Νικοδήμου, τόν παρακάλεσε νά τοῦ γράψει πνευματικές συμβουλές, ὥστε ἐνεργώντας θεαρέστως τήν ἀρχιερωσύνη, τό βάρος τῆς ὁποίας εἶχε ἀναλάβει στούς νεανικούς του ὤμους, νά ὑγιαίνει καί ὁ ἴδιος καί ὁ ποιμαινόμενος ἀπό αὐτόν λαός, ζήτησε δηλαδή νά τοῦ γράψει ἕνα πνευματικό συμβουλευτικό ἐγχειρίδιο.

Τό ἔξοχο αὐτό γιά τήν σπουδαιότητά του ἔργο τό ἔγραψε μέ μόνο ὁδηγό τίς πνευματικές ἐμπειρίες του καί τήν ἀπέραντη μνήμη του στό ἔρημονήσι τῆς Σκυροπούλας καί τό ἀπέστειλε στόν Ἱερόθεο.

Ὁ Εὐρίπου Ἱερόθεος τόσο πολύ γλυκάθηκε («ἐνέθηκας μέλι γλυκύ τε καί εὖσομον») ἀπό τό περιεχόμενο τοῦ ἔργου, πού προέβλεψε ὅτι ὁ Νικόδημος θά γίνεῖ αἴτιος «τῆς κατά ψυχήν ὑγείας» καί θά γλυκάνει μέ τό πνευματικό αὐτό μέλι καί ὄσους «εἰς τόν ἔπειτα χρόνον διεξέρχουσαι τοῦτο μέλλουσι». Ἔτσι, 15 χρόνια μετά, ὅταν ὁ Ἱερόθεος κατεστάθη Μητροπολίτης Ἰωαννίνων, καί προκειμένου τήν ὠφέλεια πού γεύθηκε ὁ ἴδιος νά τήν καρπωθεῖ ὅλο τό πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως εἶχε προβλέψει καί ὅπως διακαῶς ἐπιθυμοῦσε, ἀνέλαβε νά τό ἐκδώσει τύποις καί ἀνέθεσε στόν ἅγιο Νικόδημο νά τό ἐπιμεληθεῖ πρός ἔκδοση. Ἡ ἔκδοση τοῦ ἔργου πραγματοποιήθηκε τό 1801 (προφανῶς στή Βιέννη), μέ ἐπιστασία τοῦ γνωστοῦ ἀρχιμ. Ἀνθίμου Γαζή.

Τί νά ποῦμε, ὅμως, γιά τό περιεχόμενο τοῦ βιβλίου; Τοῦτο μόνο θά ποῦμε: Φρονοῦμε πῶς δέν εἶναι ὑπερβολή τό λεχθέν ὅτι τό ἔργο αὐτό τοῦ ἁγίου μας εἶναι τό σημαντικότερο βιβλίο πού γράφθηκε τά τελευταῖα 500 χρόνια περί πνευματικῆς ζωῆς. Ἀναπτύσσει σ' αὐτό, κατοχυρωμένα ἁγιογραφικῶς καί ἁγιοπατερικῶς, ὑπέροχη ἠθική ἀνθρωπολογία. Μιλáει γιά τήν ὑποδούλωση τοῦ νοῦ στίς αἰσθητές ἡδονές, ὑποδεικνύοντας τόν τρόπο τῆς ἀπελευθερώσεώς του μέ ἀσκητικό ἀγῶνα, πού συνίσταται στόν περιορισμό τῶν κατ' αἴσθησις ἡδονῶν, στήν ἀνάγνωση τῶν θείων Γραφῶν, στήν προοδευτική ἀπόκτηση τῶν ἀρετῶν, στήν νοερά προσευχή καί στή μελέτη τῶν νηπτικῶν πατέρων τῆς Φιλοκαλίας.

Ἔτσι, μέ τόν ἀσκητικόν αὐτόν ἀγώνα γίνεται ἰκανός ὁ νοῦς, ἀφενός νά ἐλευθερωθεῖ ἀπό τίς ψυχοφθόρες σωματικές ἡδονές, καί ἀφετέρου νά ἐπαναφέρει τίς αἰσθήσεις στίς νοητές ἡδονές¹.

Στό 8^ο κεφάλαιο προτρέπει τούς χριστιανούς νά κάνουν τήν ἀντίστροφη κίνηση, καί ὅπως ἔμαθαν κακῶς νά δίδουν στά αἰσθητήριά τους τά ἡδονικά ἀντικείμενα καί φθάσανε στήν κακή συνήθεια καί στήν κακή ἔξη, ἔτσι τώρα ἄς βαδίσουν τόν ἴδιο δρόμο ἀντίστροφα, ἔστω καί ἂν στήν ἀρχή δοκιμάσω πικρότητα καί δυσκολία. Αὐτή ἡ πικρότητα στή συνέχεια θά μεταβληθεῖ σέ εὐκολία καί ἡδονή. Λέγει ὁ ἅγιος γι' αὐτή τή διαδικασία μέ τόν μόχθο γιά τήν ἀρετή (ἀριστεία) καί τά βραβεῖα πού δίδονται ἀπό τόν Θεό:

«Διατί, καθώς τό δένδρον ὅπου ὀνομάζεται λωτός...πικροτέρας τάς ρίζας ἀπό κάθε δένδρον...γλυκυτέρους δέ τούς καρπούς ἀπό κάθε ἄλλο... ἔτζι καί αἱ πρῶται πράξεις καί μαθήσεις τῶν ἀρετῶν ὅπου γεννῶσι τήν ἔξιν αὐτῶν, εἶναι πικρόταταις καί δυσκολώταταις εἰς τήν αἴσθησιν· ἄλλ' αἱ πράξεις ὅπου γεννῶνται ἔπειτα ἀπό τάς ἀποκτηθείσας ἔξεις τῶν ἀρετῶν, εἶναι γλυκύταταις καί εὐκολώταταις.

Καί συντόμως εἰπεῖν, ἰδοῦ ἀοράτως παρίστανται ἄνωθεν ἄγγελοι, στεφάνους κρατοῦντες εἰς χεῖρας· ἰδοῦς στεφανοθέτης κάθηται ὁ Χριστός, καί ὄσαις φοραῖς ἤθελες νικήσῃ εἰς τόν πόλεμον αὐτόν, καί δέν συγκατανεύσεις εἰς τάς ἡδονάς τῶν αἰσθητηρίων σου, τόσαις φορές μέ ἀοράτους θριάμβους ἔχεις νά στεφανωθῆς. «Πόνοι γάρ, φησὶν ὁ μέγας Βασιλεῖος, γεννῶσι δόξαν, κάματοι δέ, προξενοῦσι στεφάνους». Μά ὄχι· ἐνικήθης (ὄπερ μή γένοιτο!) μίαν φοράν ἢ καί δύο; μή τελείως καταπέσης· ἀλλά μέ ἀνδρείαν ἐπικαλούμενος τόν Θεόν εἰς βοήθειαν, ἐάν οὕτω κάμῃς, παρευθύς ἔχει νά ἔλθῃ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ εἰς βοήθειάν σου, καί νά μὴν σέ ἀφήσῃ νά νικηθῆς υελείως ἀπό τόν ἐχθρόν»².

Σᾶς εὐχαριστῶ ὅλους σας πού εἶχате τήν ὑπομονή νά ἀκούσετε τίς θεόπνευστες συμβουλές τοῦ ἁγίου Νικοδήμου γιά τόν τρόπο μέ τόν ὁποῖο πρέπει νά διεξαγάγουμε τήν πνευματική μας ζωή, σκοπεύοντας, εὐαγγελικῶς καί ἀγιοπατερικῶς, στήν χριστιανική τελειότητα καί ὄχι σέ μιὰ

¹ Βλ. Μοναχοῦ Θεοκλήτου Διονυσιάτου, Ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἀγιορείτης, ὁ βίος καί τά ἔργα του, ἔκδ. Ασθήρ Ἄλ. καί Ε. Παπαδημητρίου, Ἀθήναι 1990, σ. 166-167.

² Βλ. Νικοδήμου Ἀγιορείτου, Ἐγχειρίδιον Συμβουλευτικόν, Πανομοιότυπη ἔκδοση τῆς Α' ἐκδόσεως τοῦ 1801, ἐπιμέλεια-εἰσαγωγή Ἄριμ. Αἰμιλιανός Καζαντζίδης, συνέκδοση Ἰ. Ναοῦ Ἁγίου Νικοδήμου χώρας Νάξου-Ἰ.Μονῆς Ἁγίου Παντελεήμονος Ἀγιάς, Νάξος 2011, σ. 133-134.

συμβατική θρησκευτική ζωή. Ἄς ἔχουμε τίς πρεσβείες πάντων τῶν ἁγίων καί ἰδιαίτερα τοῦ ἁγίου Νικοδήμου τοῦ Ἁγιορείτου, πού τόν εἶχαμε πνευματικό ὁδηγό, καθώς καί τίς εὐχές τῶν παρισταμένων Σεβασμιωτάτων Μητροπολιτῶν. Ἄς μή θεωρηθεῖ, παρακαλῶ, ὑπερβολή νά ζητήσω καί τίς προσευχές τῶν ἐν Χριστῷ ἀδελφῶν Ὁρθοδόξων χριστιανῶν τῆς Βάρνας ὑπέρ τῆς σωματικῆς καί πνευματικῆς υἰγείας μου.